

บทที่ 5

ผู้หญิงมอแกน: “หลากหลายยุทธวิธีเพื่ออยู่ร่วมกับ “เรื่องราวที่ไม่อยากพูดถึง”

5.1 การแสดงออก “อารมณ์ความรู้สึก” ในมุมมองของสตรีนิยม

ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 3 และ 4 แล้วว่า ปฏิบัติการของรัฐและภาคประชาสังคมภายใต้คำว่า “บรรเทาสาธารณภัย” และ “โครงการฟื้นฟูชีวิตฯ” ได้เบียดขับให้ความรู้สึกของปัจเจกที่มีต่อความสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักให้ไปอยู่ตรงชายขอบของปฏิบัติการเหล่านั้น กล่าวคือ ปฏิบัติการดังกล่าวทำให้เรื่องราวของอารมณ์ความรู้สึกไม่ว่าจะเป็นความโศกเศร้า ความสิ้นหวัง ความกังวลใจและความสับสนอันเป็นอารมณ์ความรู้สึกที่ก่อตัวมาจากความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างปัจเจกด้วยกัน โดยเฉพาะผู้หญิงนั้น ไม่มีที่ทางใน “พื้นที่สาธารณะ” ซึ่งในที่นี้หมายถึงพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับ “การบรรเทาสาธารณภัย” และ “โครงการฟื้นฟูชีวิตฯ” ทั้งนี้เพราะ “เครื่องมือ” ภายใต้ปฏิบัติการดังกล่าวแอบแฝงไปด้วยระบบความคิดความเชื่อว่าผู้ชายเป็นใหญ่แทบทั้งสิ้น ทั้งความเชื่อทางวิทยาศาสตร์ที่ปฏิเสธเรื่องราวของอารมณ์ความรู้สึกเพราะเชื่อว่า อารมณ์ทำให้เกิด “ความไม่มั่นคง” นั่นคือ ส่งผลต่อประสิทธิภาพของปฏิบัติการดังกล่าว

นั่นคือ “สื่อนามิ” กลายเป็นพื้นที่ต่อยอดว่า เรื่องราวของอารมณ์ความรู้สึกเหล่านี้เป็น “เรื่องส่วนตัว” และไม่ควรพูดถึงใน “พื้นที่สาธารณะ” และ แม้ว่าภาครัฐจะจัดตั้ง “ศูนย์ฟื้นฟูจิตใจ” แต่ก็กล่าวได้ว่า ปฏิบัติการดังกล่าววางอยู่บนฐานของความเชื่อทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ (แม้ว่าวิทยาศาสตร์ไม่ยอมรับก็ตาม) โดยเฉพาะวิทยาศาสตร์การแพทย์ตะวันตกที่มุ่งวิเคราะห์ให้กลายเป็นเรื่องของ “ความเจ็บป่วย” หรือ “โรค” และพิจารณาความเจ็บป่วยทางร่างกายและจิตใจแยกส่วนกัน และที่สำคัญ นักมานุษยวิทยาการแพทย์อย่างกรณี Kleinman พยายามชี้ให้เห็นว่า วิทยาศาสตร์การแพทย์ (ตะวันตก) พิจารณาความเจ็บป่วยทางอารมณ์และจิตใจอย่างแยกส่วนส่วนกับมิติทางสังคมและวัฒนธรรม และส่วนใหญ่ใช้ “ยา” เพื่อบำบัด “ความเจ็บป่วยทางใจ”

นักสตรีนิยมจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะสตรีนิยมแนวจิตวิทยาซึ่งเห็นด้วยกับที่นักมานุษยวิทยาการแพทย์พยายามชี้ให้เห็นว่า วิทยาศาสตร์การแพทย์ให้ความสนใจเรื่องราว “อารมณ์ความรู้สึก” ว่าเป็นเพียงเรื่องของการที่ระบบอวัยวะภายในร่างกายและเชื่อเช่นกันว่า การเยียวยาจิตใจคือการพัฒนาให้ดีขึ้น (Growth) มิใช่การปรับเปลี่ยนหรือการดำเนินหรือ “การทำให้เป็นโรค” (Illness) (Cammaert & Larsen, 1988 in Linda Brannon, 1996: 429) แต่สิ่งที่นักสตรีนิยมพยายามชี้ให้เห็นมากไปว่านั่นโดยพิจารณาจากมิติทางเพศภาวะคือ การที่นักจิตวิทยาพยายามสร้างคำอธิบาย

ว่าด้วยเรื่องอารมณ์ความรู้สึกที่วางอยู่บนฐานของสรีระอย่างมีความเชื่อมโยงกับพฤติกรรมต่างๆ ของผู้หญิงและผู้ชายให้ความมีแตกต่างแบบมีนัยของการให้คุณค่าต่อพฤติกรรมของเพศชายอยู่เหนือเพศหญิง โดยเฉพาะการแสดงออกอารมณ์ความรู้สึก นั่นคือ ผู้หญิงสามารถแสดงออกทางอารมณ์บางอย่างได้มากกว่าผู้ชายโดยเฉพาะ ความรู้สึกกลัว ความเสียใจ ความกังวลใจ ตรงกันข้ามกับหากเป็นความโกรธแล้ว ผู้ชายสามารถแสดงออกได้มากกว่าผู้หญิง ซึ่งนักสตรีนิยมยืนยันว่าคำอธิบายเหล่านี้มิได้เป็นข้อเท็จจริงแต่เป็น “ภาพเหมารวมว่าด้วยการแสดงออกทางอารมณ์” ที่ระบบความเชื่อในระบบสังคมวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่พยายามหล่อหลอมให้เชื่อเช่นนั้น และนักสตรีนิยมกลุ่มนี้พยายามชี้ให้เห็นว่า ความรู้สึกบางอย่างนั้น ผู้หญิงและผู้ชายประสบคล้ายๆ กัน แต่ด้วยความแตกต่างทางเพศภาวะที่ทำให้การแสดงออกเรื่องความรู้สึกนั้นแตกต่างกันออกไป (Fischer, Agneta H, 1993, in edited: 223)

ดังนั้นในบทนี้ ฉันจึงต้องการที่จะนำเสนอยุทธวิธีต่างๆ ที่ผู้หญิงมอแกนเหล่านี้เลือกที่จะนำมาใช้เพื่อแสดงออกทาง “อารมณ์ความรู้สึก” อันเป็นการแสดงออก (Expression) ของ “ความทุกข์ทางสังคม” ที่ต้องแสดงผ่าน คำพูด การกระทำ เพื่อนำเสนอ/สร้างภาพตัวแทน (Representation) ของความทุกข์ เพื่อที่จะ จัดการกับตัวเองและเพื่อแสดงความเป็นสภาวะทางสังคมของความทุกข์

5.2 “พื้นที่ปลอดภัย” ณ ห้วงเวลาที่ใจว่างุ่น

“พื้นที่ร่วม” ซึ่งกล่าวได้ว่า เป็น กลุ่มช่วยเหลือตัวเอง (Self-help group) ที่มีความเชื่อว่าคนอื่นๆ ที่เผชิญกับปัญหาที่คล้ายคลึงกันสามารถที่จะนำเสนอ การสนับสนุนทางอารมณ์ (Emotional Support) และข้อมูล (Information) ซึ่งสามารถที่จะช่วยเหลือและเป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยเป็นกลุ่มที่ไม่มีผู้เชี่ยวชาญด้านการเยียวยาหรือไม่มีใครคนใดคนหนึ่งที่จะถูกกำหนดให้เป็นผู้นำของกลุ่ม (Marion Jacobs and Gerald Goodman, 1989 in Linda Brannon, 1996: 438) ดังกรณีของกลุ่มผู้หญิงมอแกนเหล่านี้ ซึ่งเกิดขึ้นจากกระบวนการเบียดขับทางสังคมด้วยคำพูดของเพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกันและการปฏิเสธวิธีการของรัฐ โดยเฉพาะ “การถามคำถาม” ที่ไม่ตอบใจของพวกเธอ รวมถึงความรู้สึกร่วมจากสถานะ “ผู้สูญเสียสมาชิกครอบครัว” ทั้งในฐานะ “ความเป็นลูกสาว” และ “ความเป็นแม่” ที่สูญเสียพ่อแม่และลูก ซึ่งเป็นสถานะใหม่ที่เกิดขึ้นภายหลังเกิดภัยพิบัติสึนามิ

“พื้นที่ร่วม” แห่งนี้เป็นปฏิบัติการประจำวันของพวกเธอเอง นั่นคือ เป็นพื้นที่ที่พวกเธอสร้างขึ้นโดยใช้ “ความรู้สึกร่วม” เป็นเครื่องมือ นำทางเป็นสำคัญและกลายเป็นพื้นที่ใหม่ที่พวกเธอทั้งหมดร่วมสร้างให้เป็น “พื้นที่ร่วม” “นวล” เล่าให้ฟังว่า ช่วงเวลาเกือบ 1 ปีที่พวกเธอต้องพัก

อาศัยที่ศูนย์พักพิงชั่วคราวเพื่อรอการเข้าอยู่อาศัยที่บ้านหลังใหม่นั้น ภาวะจิตใจของเพื่อนๆ ร่วมชุมชนแต่ละคนเต็มไปด้วยความตึงเครียดและความกังวลใจต่อชีวิตในอนาคต และคำพูดต่างๆ จากเพื่อนบ้านก็ทำให้พวกเขารู้สึกว่า กำลังถูกซ้ำเติมอีกครั้งและยังทำให้พวกเขารู้สึกได้เช่นกันว่า “ไม่มีใครเข้าใจพวกเขา” อย่างเช่นคำพูดที่ว่า “ให้ทำใจซะให้คิดหา หมาตายตัวหนึ่ง” เช่นเดียวกับ “พวง” และ “พูน” ที่เล่าว่า ณ ช่วงเวลานั้น “ศูนย์พักพิงชั่วคราว” ไม่อาจรองรับความรู้สึกต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในใจของพวกเขาได้ทุกแง่มุม กล่าวคือ

5.2.1 “พูน”: พื้นที่แห่งความเข้าใจต่อ “ความไม่มีในสิ่งที่คนอื่นๆ มี”

เงื่อนไขทางสังคมที่ระบบสังคมวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่สร้างขึ้นและทำให้เธอเชื่อว่า “การไม่มีในสิ่งที่คนอื่นๆ มี” หรือว่าการ “ขาด” ซึ่งได้สร้างความรู้สึกเป็น “คนอื่น” ที่เป็นส่วนหนึ่งของ “ความทุกข์ทางสังคม” ที่เกาะกุมชีวิตของเธอก่อนเกิดสินามินั้น ฉันพบว่า หลังสินามิเงื่อนไขดังกล่าวได้กลายเป็น “เครื่องมือ” ของเธอเพื่อขยายพื้นที่ร่วมแห่งความเข้าใจต่อ “การไม่มีในสิ่งที่คนอื่นๆ มี” ของเธอให้มีอาณาบริเวณที่กว้างขึ้น กล่าวคือ ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 แล้วว่า ความรู้สึกต่อ “ความไม่มีในสิ่งที่คนอื่นๆ มี” บนฐานประสบการณ์ชีวิตของ “พูน” แบบ “ครอบครัวพ่อแม่ลูก” ตามความคิดความเชื่อของวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่อันเป็นประสบการณ์ชีวิตในอดีตของเธอนั้น นอกจากจะสร้าง “ภาวะความทุกข์ทางสังคม” ให้เกิดขึ้นกับตัวเธอแล้ว

ในปรากฏการณ์ “สินามิ” ซึ่งเธอต้องสูญเสียลูกชายคนโตวัย 18 ปี ลูกชายที่เธอรักมากที่สุดและเธอได้มอบ “ความหวัง” ไว้กับลูกชายคนนี้เพราะเธอเชื่อว่า ลูกชายจะเป็นที่พึงพิงที่ดีสำหรับชีวิตในอนาคตของเธอและเป็น “ความหวัง” เดียวเท่านั้นที่เธอยึดโยงไว้กับจิตใจของเธอ ณ เวลานั้น ฉันพบว่า เธอได้หยิบเอาภาวะดังกล่าวได้มาเป็น “เครื่องกลั่นกรองทางความรู้สึก” เพื่อขยายพื้นที่ร่วมของเธอให้มีอาณาบริเวณที่กว้างขวางมากขึ้น เพราะจากประสบการณ์ชีวิตของเธอทำให้เธอเชื่อว่า ความเข้าใจต่อ “ภาวะของคนไม่มีพ่อแม่” นั้นเป็นเครื่องมือที่ดีที่เธอจะนำมาใช้เพื่อเลือกสรรเพื่อนร่วมทางของเธออีกครั้ง ทำให้เธอสามารถดำเนินชีวิตประจำวันไปได้ จึงกล่าวได้ว่า นั่นคือ เธอมีเพื่อนที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางสังคมคล้ายๆ กับเธอ ดังคำพูดของ “พูน” ที่เธอมักยืนยันกับฉันว่า

“..พี่ไม่มีแม่... พี่มีเพื่อน แต่เขาไม่ค่อยเข้าใจเรา คือ เขาไม่เคียดรื้อน เขาไม่มีปัญหาอะไร (อะไร) เขาไม่เหนียวเพราะเขามีแม่ มีตามียายมีพร้อม ถึง (ส่วน) เราไม่มีพ่อแม่ เราจะปรึกษาใครก็ไม่ได้ ถ้าเราปรึกษาเพื่อน เพื่อนก็ไม่ฟังความคิดเห็น มันไม่เหมือนกัน พอพี่ทิ้ง (เลิก) กับแฟนคนโน้นมาพบแฟนใหม่ แล้วก็มาอยู่ที่นี่ก็มีเพื่อนหลายคน แต่พวกเขาไม่รู้เลยว่าชีวิตไม่มีพ่อแม่เป็น

อย่างไร ทั้งแอมและหาด ต่างก็มีปัญหาครอบครัวแบบว่า เราขาดพ่อขาดแม่ เราก็มาปรึกษากันว่า ชีวิตของเราเหมือนกัน มันไม่ต่างกัน” (สัมภาษณ์ พูน, ตุลาคม 2552)

เธอเล่าให้ฟังว่า หลังจากที่เธอสูญเสียบ้าน ทรัพย์สิน และลูกชาย หากมีใครถามอะไรก็ตอบได้อย่างเดียวว่า “บอกไม่ถูก” เพราะวันนั้นเธอต้องสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่างรวมถึง “ลูกชายคนโต คนนั้น” และวันนั้นแม้ว่าจะมีคนบริจาคอาหารให้กิน เสื้อผ้าให้เปลี่ยนหรือให้เดินเท้าให้นอนในป่าก็ตาม แต่เธอก็ไม่อาจหลับตาให้นอนหลับได้ เธอทำได้เพียงการพูดคุยกับ “แอม” เท่านั้น ซึ่ง “แอม” ก็สูญเสียพ่อซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญในชีวิตของเธอด้วยเช่นกัน และแม้ว่า เพื่อนร่วมทางไม่อาจแทนที่ความรู้สึกที่ขาดหายไปได้ก็ตาม แต่อย่างน้อย ความสูญเสียครั้งนี้เธอรู้แล้วว่า เส้นทางชีวิตต่อไปข้างหน้ายังมีผู้หญิงอีกจำนวนหนึ่งที่เดินอยู่ในเส้นทางเดียวกับเธอ เธอเล่าถึงการสนทนา ระหว่าง เธอกับเพื่อนร่วมทางคนนี้ว่า

“ตอนนั้น “แอม” ก็เครียดมาก เพราะเสียทั้งน้อง ทั้งพ่อแม่เต่า “พูน” ก็บอกว่า ลูกก็เครียดเหมือนกันลูก (ของ) ลูกทั้งคน แล้วลูกคนที่รักที่สุดหลวณะ (ด้วยนะ) ก็ว่าเราต่างคนต่างทำใจกัน เราสู้มาจนทุกวันนี้เราก็ต้องสู้ตลอดไป ก็จะคุยกันว่า เครียดเรื่องอะไร (อะไร) ก็เล่ามา จะช่วยให้หายเครียด ไม่ว่าเรื่องผัวเรื่องลูก ก็บอกว่าแยกให้ออก ลูกคือลูก ผัวคือผัว เรื่องตัวเราเอง เราก็ต้องแยกให้ออก เราอย่าเอามารวมกัน พอเราเอามาคิดแล้วปวดหัว คือ เรื่องลูกก็คุยกับลูก เรื่องผัวก็คุยกับผัว แต่ถ้าเรายังมาอยู่เราอย่าคุยก่อน ...เราพูดถึงความรู้สึกเรานั้นเราเข้าใจกันกับ “แอม” เราพูดเสร็จเราก็ไม่คุยให้ใคร คุยกันสองคน ฟันแล้วก็ฟันไป “แอม” ก็ว่าไม่ปรี (ไม่เป็นไร) เดี่ยวเราเอาไปทิ้งในคลอง ถ้าไป (ริมทะเล) เลแล้วเราบายใจ ได้ถูกลมเห็นน้ำทะเล...” (สัมภาษณ์ พูน, ตุลาคม 2552)

ฉันก็ค้นพบอีกเช่นกันว่า แม้ว่าเธอจะยอมรับกับฉันว่า ช่วงนั้นเธอตกอยู่ในภาวะช็อก กลัวและรู้สึกคับอกคับใจ แต่เมื่อฉันถามเธอว่า “เป็นอย่างไรบ้างที่ต้องสูญเสียลูกชาย” เรื่องราวการสูญเสียลูกชายคนนี้ ก็ถูกปิดตายด้วยคำตอบที่เธอบอกแก่ฉันว่า “ไม่อยากจะพูดถึง” ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการที่ “พูน” ทั้งในฐานะ “แม่” และผู้หญิงคนหนึ่งให้คำตอบแก่ตัวเธอเองและฉันว่า “การสูญเสียลูกชายคนนี้เป็นเรื่องราวไม่อยากจะพูดถึง” เป็นยุทธวิธีหนึ่งที่เธอไม่ต้องการตอกย้ำความผิดหวังที่กำลังปกคลุมจิตใจของเธอด้วยเช่นกันกับกับ “นวล” ที่ปฏิเสธวิธีการของนักจิตวิทยาของรัฐในนามของ “การฟื้นฟูจิตใจ”

5.2.2 “นวล”: พื้นที่แห่งการรับฟัง ไม่ซ้ำเติมและตอกย้ำ แต่ตอบใจทุกข์ของเธอ

ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 แล้วว่า “ความเป็นชาวเล” ซึ่งเป็นภาพเหมารวมเชิงรังเกียจที่มีความเชื่อมโยงกับความเป็นสังคมสมัยใหม่ที่ทำให้ความสำคัญต่อ “ความสะอาดแบบไร้เชื้อโรค” นั้นได้สร้างความรู้สึกเป็น “คนอื่น” ให้เกิดขึ้นแก่ผู้หญิงมอแกลนจำนวนหนึ่งนั้น และฉันพบว่า หลังสิ้นامي ความรู้สึกดังกล่าวมิได้ถูกปลดออกจากรู้สึกของผู้หญิงมอแกลนแต่อย่างใด พวกเธอ

ยังคงมีเรื่องเล่าว่าด้วยการถูกทำให้รู้สึกว่าเป็น “คนอื่น” อันมาจากประสบการณ์ชีวิตของเพื่อนร่วมชุมชน ดังที่ “นวล” บอกกับฉันว่า เพื่อนร่วมชุมชนต้องเผชิญกับท่าทีที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐไทยไม่สนใจต่อความเดือดร้อนของพวกเธอ ขณะที่พวกเธอไปติดต่อเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลในท้องถิ่นเพื่อขอยาสำหรับฆ่าเชื้อเพราะญาติของเธอกลืนน้ำสกปรกเข้าไปในร่างกายช่วงที่ถูกคลื่นสึนามิ ซึ่งสร้างความรู้สึกที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงเมื่อพวกเธอได้ได้รับความห่วงใยอย่างต่อเนื่องที่วางอยู่บนฐานของ “ความเป็นคน” ด้วยกันโดยมิได้เพิกเฉยต่อความต้องการของพวกเธอหรือแสดงท่าทีความรังเกียจพวกเธอในฐานะ “ชาวเล” ของชายชาวเกาหลีที่ชาวมอแกนกลุ่มนี้เรียกว่า “หมอเกาหลี” และเป็นความรู้สึกดีๆ ที่ทำให้ “นวล” และเพื่อนร่วมชุมชนเปิดใจยอมรับกระบวนการเยียวยาจากคนต่างชาติพันธุ์คนนี้ที่ยังคงเป็นความประทับใจที่ยังคงอยู่ในใจของผู้หญิงมอแกนในหมู่บ้านนี้เรื่อยมา ดังคำพูดของ “นวล” ที่ว่า “ประทับใจหมอที่คุณดูแลไม่ให้เราเครียด เขาผ่านมาแต่ไม่ผ่านไปเลย เขากลับมาหาเราเรื่อยและ เขาไม่รังเกียจเด็กๆ ที่หน้าตามอมแมมด้วย” (สัมภาษณ์ นวล ตุลาคม 2552)

ประกอบกับ ความอดทนที่ลดน้อยลงที่ต้องการเผชิญกับการตอกย้ำที่มาในนามของ “คำปลอบใจ” จากเพื่อนร่วมชุมชนต่างชาติพันธุ์ที่ยังพอกพูนความเจ็บซ้ำใจให้แก่เธอด้วยคำพูดที่ว่า “คิดเสียว่า หมาตายตัวหนึ่ง” และ “นวล” ยังเป็นคนหนึ่งที่ปฏิเสธการเข้าสู่ “พื้นที่ปลอดภัย” แบบที่คนอื่น ๆ จัดให้ เพราะพื้นที่ดังกล่าวนอกจากไม่ได้ช่วยตอบ “โจทย์ของเธอ” ที่ต้องการรู้ว่า “ลูกๆ ของเธออยู่ที่ไหน” แล้วยังเป็นพื้นที่ผลิตซ้ำคำถามที่ถามซ้ำแล้วซ้ำเล่าซึ่งมิได้ทำให้ความรู้สึกห่วงกังวลใจและเศร้าโศกเสียใจที่เกิดขึ้นภายในจิตใจเธอลดลงหรือหายไปแต่อย่างใด แต่กลับทำให้เธอมีความรู้สึกวุ่นวาย นั่นคือ การรื้อฟื้นเรื่องราวเก่าๆ ด้วยคำถามซ้ำๆ ซึ่งชวนให้เธอย้อนกลับไปหาความโศกเศร้าเสียใจมากขึ้นอีกครั้งอันก่อความเจ็บปวดให้เกิดขึ้นกับเธอโดยเฉพาะในช่วงเวลาที่เธอไม่ต้องการและยังเป็นการตอกย้ำ “ความรู้สึกผิด” ที่พวกเธอซึมซับรับเอามาเป็นส่วนหนึ่งของ “ความทุกข์ทางสังคม” ว่าการพลัดพราก/สูญเสียลูกชายทั้งสองคนนั้น เป็น “ความผิดของเธอ” ลำดับความรู้สึกในช่วงเวลาก่อนที่จะมารวมกลุ่มกับเพื่อนผู้สูญเสียให้ฟังว่า

“ช่วงแรกๆ มันคิดเรื่องลูก เพราะว่าเห็นของเขาร่วมหน้าพร้อมตา เขาไม่เครียดไอ้โหร (อะไร) คนที่เขาไม่สูญเสีย เขาไม่รู้ไอ้โหรนั่น (ไม่เข้าใจ) เขายังพูดซ้ำเดิม แต่ว่ามีบางบ้านสูญเสียเหมือนเรา ตอนนั้นเราก็ออยู่กับป้าพวง ปาน อยู่กับคนที่เราพูดได้ นั่งพูดด้วยกัน นั่งคุยกัน ถ้าเขาให้ไปทำโน้นทำนี่ก็ทำ ดีกว่าอยู่ว่างๆ (เพราะ) ถ้าอยู่ว่างๆ คิดมาก” (สัมภาษณ์ นวล, กรกฎาคม 2553)

นอกจากนี้แล้ว การที่ให้ความสำคัญต่อ “ความทุกข์ร่วมระดับหมู่” มากกว่า ความทุกข์ระดับปัจเจกที่เธอกำลังเผชิญในเวลาเดียวกันนั้น โดยการอาสาตัวเองเป็นแกนนำคนหนึ่งรับบทบาทกระจายความช่วยเหลือสู่เพื่อนบ้านที่ยังคงตกอยู่ท่ามกลางความตกใจและสิ้นหวัง เป็นวิธีการหนึ่งที่

เธอยอมรับว่า ในช่วงนั้น “วิธีการนี้” ทำให้เธอไม่จมจ่อมอยู่กับความโศกเศร้าเสียใจและความห่วงกังวลต่อการพลัดพรากจากพ่อแม่และลูกชายทั้งสองคนเหมือนอย่างสามีของเธอที่เก็บตัวเองอยู่กับความเศร้าใจและความรู้สึกผิด แต่เธอก็ยอมรับว่า วิธีการนี้ใช้ได้เฉพาะในช่วงเวลากลางวันและช่วงเวลาสั้นๆ เท่านั้น รวมถึงเธอเองไม่อาจอดทนต่อคำกล่าวหาของเพื่อนร่วมบ้านต่อการจัดการเงินช่วยเหลือที่ไม่ทั่วถึงทุกคน

จึงกล่าวได้ว่า การที่ “นวล” กำหนดให้ตัวเองมีบทบาทเชื่อมโยงกับ “พื้นที่สาธารณะ” นั้น ดูเหมือน เธอจะเชื่อว่า หากตัวเธอมีความเชื่อมโยงกับ “สาธารณภัย” ในฐานะ “ความทุกข์ร่วมระดับสังคม” ด้วยนั้น เรื่องราวการสูญเสียของเธอจะได้รับการตอบรับจาก “พื้นที่สาธารณะ” นั้น ด้วย แต่หาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะนอกจาก “ความทุกข์ร่วมระดับสังคม” ไม่ยอมรับรวมเอา “ความทุกข์ระดับปัจเจก” เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของ “ความทุกข์ร่วมระดับสังคม” แล้ว ยังทำให้เธอต้องเอาตัวเธอออกจาก “พื้นที่สาธารณะ” ดังกล่าวด้วยเช่นกัน

5.2.3 “พวง”: “ที่พักใจ” ไร้การคุกคามจากสามี

“พื้นที่ร่วมแห่งนี้” เป็น “ที่หลบพักใจ” ที่ทำให้ความเหนื่อยล้าของกายและเหนื่อยอ่อนของจิตใจที่พอกพูนอยู่ภายในใจของ “พวง” ให้ลดน้อยลงได้บ้าง เพราะนอกจากความเสียใจที่ต้องการพลัดพรากจากลูกชายคนเล็กวัย 4 ขวบในเช้าของวันนั้น แล้ว “พวง” มีความรู้สึกว่าเป็นการซ้ำเติมความรู้สึกแย่ๆ ให้เกิดขึ้นกับเธอมากขึ้น เพราะในคำกั้นที่ผ่านมาก่อนที่จะเกิดคลื่นสึนามินั้น เธอเพิ่งผ่านคืนแห่งความทุกข์ทนที่เกิดจากความรุนแรงที่สามีกระทำต่อเธอด้วยเช่นกัน “พวง” ยอมรับว่า ความรุนแรงจากสามีที่เกิดขึ้นตั้งแต่คืนนั้นกับความเสียใจที่ต้องพลัดพรากจากลูกชายคนเล็ก รวมถึงการเผชิญกับความรุนแรงจากสามีในช่วงเวลาทุกข์โศกจากภัยพิบัตินั้น ทำให้เธอเกิดความรู้สึกท้อใจเป็นอย่างมาก รวมถึงคำพูดต่างๆ นานาของเพื่อนบ้านหลายคนที่ทำให้เธอเกิดความรู้สึกหงุดหงิดมากขึ้นด้วย เธอบอกว่า “ไม่ว่าเพื่อนบ้านจะพูดอะไร ฟังไม่เข้าหู” แต่ขณะเดียวกันเธอก็บอกว่า เธอไม่สามารถอยู่คนเดียวได้เช่นกันเพราะการอยู่ตามลำพังกลับทำให้เธอ “คิดมากและรู้สึกเครียด” มากขึ้น “พวง” จึงเลือกที่จะรวมตัวอยู่กับกลุ่มเพื่อนที่พลัดพรากจากคนที่รักและผูกพัน เพราะเธอมีความรู้สึกว่าจะป็นหนทางหนึ่งที่พอจะทำให้ความรู้สึกต่างๆ ผ่อนคลายลง

5.2.4 พื้นที่แห่งไร้การตำหนิ: เมื่อ “เหล่าขาว” คือ คำตอบยามคำคั้นของผู้หญิงชายขอบ

จากฐานความเชื่อที่ว่า อารมณ์ความรู้สึกของผู้ประสพภัยที่แสดงออกมามากเกินไป เป็นอาการหนึ่งของโรคทางการแพทย์ที่เรียกว่า “โรคประสาท” บ้าง “โรคจิต” บ้าง ที่ส่งผลต่อระบบการ

ทำงานของร่างกาย และการใช้ยาจะทำให้ร่างกายพักผ่อนหรือผ่อนคลายการทำงานของอวัยวะภายในของร่างกายได้ การใช้ “ยาสมัยใหม่” เช่น ยานอนหลับ ยาแก้เครียด เป็นวิธีการเดียวที่ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์สมัยใหม่หิบบยื่นให้แก่พวกเขา ณ เวลานั้น ซึ่ง กรณี “พูน” “พวง” และ “กอบ” ก็ตอบรับวิธีการของการแพทย์สมัยใหม่ เพราะพวกเขาก็ต้องการหลุดออกจากความรู้สึกแย่ๆ ทั้งความผิดหวัง ความเสียใจต่อการจากไปของลูกๆ และพ่อแม่ และความกังวลใจต่อชีวิตในอนาคตที่ไร้บุคคลเหล่านี้

“ช่วงนั้นหมอหลายหมอเข้ามา หมอเกาหลี เขามาถามว่าเครียดไหม พี่ก็ตอบว่าเครียด เครียดเรื่องลูก เครียดพ่อแม่ตายยังไม่พบ (ศพ) ตอนที่ไปทำเรื่องพ่อแม่และหลานที่ตาย ลูกก็อยู่โรงพยาบาล (โรงพยาบาล) พี่ก็แยกไม่ถูก นี่ก็จะไป โน้นก็จะไป หมอถามว่า เครียดไหม ก็บอกว่าเครียด หมอให้กินยาแก้ปวด พี่บอกว่าไม่ปวด แต่ขอยานอนหลับได้ไหม หมอก็ให้มา หมอก็ถามอีกว่า เป็นอะไรบ้างไหม พี่ก็ว่าไม่เจ็บ ไม่ใช่ไร (อะไร) ลูกสืนามีก็จริง แต่มันไม่เจ็บไม่ใช่ แต่มันเครียดหลายเรื่อง” (สัมภาษณ์ กอบ, ตุลาคม 2552)

นอกจากนี้ แม้ว่า “เหล่าขาว”: แม่นมิใช่ “มิตรที่ดี” ของ “ความเป็นหญิงดี” แต่ช่วยขยายพื้นที่ทางอารมณ์ของผู้หญิงเหล่านี้ให้มีอาณาบริเวณที่กว้างขึ้น นั่นคือ ภายใต้อารมณ์ “ความเป็นหญิงที่ดี” นั้นถูกกำกับด้วยคติที่ว่าด้วยการแสดงออกทางอารมณ์ดังที่ได้กล่าวไว้ตอนต้นของบทนี้แล้วว่า บางอารมณ์ความรู้สึกเท่านั้นที่ผู้หญิงได้รับอนุญาตจากระบบสังคมวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ ให้แสดงออกมากกว่าผู้ชาย ซึ่งความรู้สึกที่ผู้หญิงเหล่านี้กำลังเผชิญนั้นล้วนแล้วแต่เป็นความรู้สึกที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มนั้น นั่นคือ ความเสียใจ ความกังวลใจ ความเครียด แต่อย่างไรก็ตาม รูปแบบหรือเครื่องมือที่จะนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึกเหล่านั้นก็ถูกกำกับด้วยว่าต้องเป็นไปในลักษณะที่ไม่ก้าวร้าว เช่น การร้องไห้ การเก็บตัว ขณะที่ “ภาพตัวแทนของเหล่า” ถูกทำให้เชื่อมโยงกับเครื่องดื่มน้ำที่ทำให้เกิดภาวะที่ควบคุมอารมณ์ตัวเองได้น้อยลงหรือ “พื้นที่ของอารมณ์” มากกว่า “พื้นที่ของเหตุผล” นั้นถูกกีดกันทางศาสนาและคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ การแพทย์จัดวางให้อยู่ในกล่องที่เรียกว่า “ผิดศีลข้อ 5” และ “เครื่องดื่มน้ำทำลายสุขภาพ” ซึ่งเข้าข่ายการทำร้ายตัวเองทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มิใช่ว่า ใครจะว่าการดื่มเหล้าขาวเป็นการ “ฆ่าตัวตาย” บ้าง แก้ปัญหาผิดทางบ้าง

แต่พวกเขาก็พบว่า “ยานอนหลับ” ซึ่งเป็นวิธีการตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์สมัยใหม่นั้น ไม่อาจจัดการกับเรื่องราวต่างๆ ที่ยังคงติดค้างอยู่ในจิตใจของพวกเขาได้ โดยเฉพาะในคำคืนอันเงิบงันที่ภายในใจกลับเต็มไปด้วยเรื่องราวทั้งอดีตและอนาคต และรอบๆ ตัวเต็มไปด้วยความวุ่นวายเพราะเพื่อนบ้านหลายๆ คนยังคงเดินวนเวียนไปมาบริเวณศูนย์พักพิงชั่วคราวตลอดระยะเวลา 1 ปีหลังเกิดคลื่นสึนามิ หนทางที่เพื่อนๆ ร่วมหมู่บ้านคุ้นเคยและพิสูจน์

แล้วว่าได้ผลมากกว่าจึงถูกนำมาแทนที่คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์สมัยใหม่ นั่นคือ “การดื่มเหล้าขาว” เพื่อให้พวกเขาร่วมทานองหลับได้ในแต่ละคำคืน แม้ว่าหนทางใหม่นี้ จะเป็นพฤติกรรมที่ถูกปฏิเสธและตำหนิจากการแพทย์สมัยใหม่ก็ตาม จะเห็นได้จากคำแนะนำทาง การแพทย์ด้านจิตวิทยา อันเป็นส่วนหนึ่งในการจัดจำแนกพฤติกรรมของ “ผู้ประสพภัย” และการดื่ม เหล้าหรือเสพของมีนเมาเป็นพฤติกรรมหนึ่งที่กระบวนการจัดจำแนกพฤติกรรมดังกล่าว จัดว่าเป็น “พฤติกรรมที่ยอมรับไม่ได้” ด้วยการออกมาให้คำอธิบายเชิงตำหนิ “ผู้ประสพภัย” ที่แสดง พฤติกรรมดังกล่าวพร้อมกับการเสนอทางออกใหม่ให้แก่ “ผู้ประสพภัย” ที่ยังคงจมอยู่กับความ โศกเศร้า นั่นคือ

“ผู้ประสพภัยมีพฤติกรรมที่เรียกว่า “ฆ่าตัวตายทางอ้อม” โดยหันไปใช้สารเสพติด และ ของมีนเมา เช่น สุรา เข้ามาแก้ไขภาวะวิตกกังวลของตัวเอง ซึ่งเชื่อว่าปัญหาทางด้านสุขภาพจิตจะยิ่ง บานปลาย เพราะนอกจากกลุ่มคนเหล่านี้ขาดความเชื่อมั่นแล้ว ยังต้องเจอปัญหาารมรื้ออื่นๆ ที่ส่งผล ต่อสุขภาพจิต ...ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือผู้ประสพภัยบางคนไม่รู้ว่ามีปัญหาทาง สุขภาพจิต หรือบางคนแม้จะทราบว่าตัวเองมีปัญหา แต่ก็ยังไม่ยอมมาพบแพทย์เพื่อปรึกษา ทำให้เกิด ความยากลำบากในการติดตามและรักษา” (เบญจพร ปัญญาพงศ์, 2548 ใน พิมลพรรณ อิศรภักดี, 2549)

แต่กรณีของ “พูน” และ “พวง” ยังเชื่อมโยง “การดื่มเหล้าขาว” กับกรอบ “ความเป็น ผู้หญิงดี” พวกเธอย้ำว่า ตลอดชีวิตที่ผ่านมา “ความเป็นผู้หญิงที่ดี” และ “ความเป็นเมียที่ดี” ซึ่ง หมายถึง การไม่ดื่มเหล้า นั้น เป็นกรอบคิดที่พวกเธอยึดถือปฏิบัติตลอดมา การก้าวออกจากกรอบ “ความเป็นผู้หญิงที่ดี” ภายหลังการสูญเสียลูกๆ ของเธอจากคลื่นสึนามิครั้งนี้จึงเป็นไปด้วยความ ระมัดระวัง แม้ว่าวิธีการดังกล่าวนี้ได้ ทำให้พวกเธอจัดการกับ “ความรู้สึกไม่พึงประสงค์” ที่ เกิดขึ้นภายในใจของพวกเธอได้ก็ตาม

“... เมื่อก่อนพี่ไม่กินเหล้า มากินตอนถูกสึนามิตั้งแต่อยู่บนศูนย์ (ที่พักชั่วคราว) แบบว่า ชวนกันกิน คนโน้นก็เครียด คนนี้ก็เครียด คิดมาก แบบว่าเราไม่มีบ้านอยู่ เราไม่รู้จะอยู่ตรงไหน แต่ เราก็ตั้งอยู่ที่เดิมนั่นแหละเพราะว่า หากินไม่ลำบาก ไปหาหอยหาปลาเราไปหาคลอง แบบว่าเราไป หัวเข้า (ตอนเช้า) หวันเข้า (ตอนเย็น)เราก็ตั้ง เราก็ได้ตั้งค์ ตอนนั้นกินเหล้ากัน 3 คน ผู้หญิงหมด หยิบ (แอบ) กินไม่ให้เพื่อนรู้เพราะว่าเพื่อนรู้ว่า เราไม่กินเหล้า กลัวเขารู้ว่าเรากินเหล้า กลัวเขาสงสัย ว่าธรรมดา 3 คนนี้ ไม่ค่อยกินเหล้า แต่ทำไมตอนนี้มากินเหล้าแล้ว อีกอย่างเขาก็ว่า กินเหล้าแล้วพูด มากด้วย เรานั้นไม่ค่อยกินเหล้า มากินเหล้าสัก 20 บาทแล้วพูดๆ กันเสร็จ ต่างคนต่างไปต่างคนต่าง หลับ ...” (สัมภาษณ์ พูน, ตุลาคม 2552)

5.2.5 บทส่งท้ายว่าด้วย “พื้นที่ร่วมอันปลอดภัย” ของผู้หญิงชายขอบ

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า “พื้นที่ร่วม” ของผู้หญิงมอแกนเหล่านี้ มิได้เป็นเพียงที่รวมตัวของผู้หญิงที่พลัดพราก/สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักเท่านั้น แต่ยังเป็น “พื้นที่” ที่ได้รับการขยายความต่อที่อาจมีความแตกต่างจากผู้หญิงที่พลัดพราก/สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักกลุ่มอื่นๆ นั่นคือ เป็นความแตกต่างของสถานการณ์ที่ผู้หญิงมอแกนเหล่านี้เคยเผชิญก่อนเกิดคลื่นสึนามิหรือที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 แล้วก็คือ เป็นความแตกต่างที่วางอยู่บนฐาน “ความเป็นชายขอบในพหุมิติ” และเป็นพื้นที่ตรงชายขอบของ “ความทุกข์ร่วมระดับสังคม” ที่ถูกให้ความหมายเพียง “ความทุกข์ทางวัตถุ” ดังนั้นจึงมิได้เป็นเพียง “พื้นที่ร่วม” ของความทุกข์ที่เกิดจากสึนามิเท่านั้น แต่รวมถึง “ความทุกข์ทางสังคม” ที่พันอยู่รอบๆ พวกเธอก่อนเกิดสึนามิและและภายหลัง “สึนามิ” ด้วย ดังนั้น “พื้นที่แห่งนี้” จึงมีขนาดเล็กลงแต่มีความเฉพาะมากขึ้นและถูกขยายความด้วย “ความรู้สึกปลอดภัยขณะอยู่ด้วย” นั่นคือ (1) “ปลอดภัย” จากความรู้สึกต่อ “ภาวะไม่มีในสิ่งที่คนอื่นๆ มี” (2) ปลอดภัยจากการถูกตอกย้ำความรู้สึก “ฉันผิดเอง” และ (3) ปลอดภัยจากการคุกคามจากสามี

5.3 พิธีกรรมว่าด้วยชีวิตหลังความตาย: พื้นที่เยียวยาจิตใจ: ผู้หญิงชายขอบ

“สึนามิครั้งนี้...มิใช่การลงโทษของ “แอบาบอเนียม” (ตายาย) ... “แอบาบอเนียม” ลงโทษพวกเราเพียงแค่ว่าให้เจ็บให้ป่วย “แอบาบอเนียม” ไม่ได้ต้องการเอาชีวิตแต่อย่างใด แต่ครั้งนี้เป็นเรื่องของ (อา) เพศบ้าน (อา) เพศเมือง มันเกิดขึ้นทุกหนแห่ง ฝรั่งต่างชาติก็ตาย มิใช่เฉพาะเกิดแต่ชาวมอแกน มันเกิดขึ้นเพราะมันถึงเวลาของมัน เพราะแม้แต่ “แอบาบอเนียมด้วยแอบาบอเนียมโทง” ยังลอยน้ำเช่นกัน แล้วชาวมอแกนก็เสียชีวิตน้อยด้วย” (สัมภาษณ์ประเสริฐ นาวารักษ์, กรกฎาคม 2553)

คำยืนยันของผู้นำทางพิธีกรรมชาวมอแกนที่ว่า การตายของชาวมอแกนจากคลื่นสึนามิครั้งนี้มิได้เป็นเหตุที่เกิดจากการกระทำของเหล่าวิญญาณของบรรพชนมอแกนหรือ “ผีร้าย” แต่อย่างใด แต่เป็นเหตุที่เกิดขึ้นอย่างผิดปรกติวิสัยของบ้านเมืองที่ถือว่าเป็นกลางร้าย เพราะมิได้กระทบเฉพาะต่อชาวมอแกนเท่านั้น กลุ่มคนชาติพันธุ์อื่นๆ ก็ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติครั้งนี้เช่นกัน และชาวมอแกนก็เสียชีวิตน้อยกว่ากลุ่มคนชาติพันธุ์อื่นๆ¹ กล่าวได้ว่า คติความเชื่อพื้นบ้านเรื่องผี เทพ หรือเจ้าต่างๆ นั้น มักเหลือพื้นที่ไว้สำหรับความไม่มีเหตุผลของผี เทพหรือเจ้า นั่นคืออำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้มีทั้งมิติของเหตุผลและมิติของอารมณ์ความรู้สึก เพราะฉะนั้นคติ

¹ จากการรวบรวมข้อมูลพบว่า มีชาวมอแกนเสียชีวิตอย่างน้อย 71 คน หมู่บ้านทุ่งคาบ เกาะพระทอง 9 คนและรอดชีวิตถึง 76 คน (Bangkok Post, 17 January 2005) และบ้านทับตะวัน 20 คนและบ้านทุ่งหว้า 42 คน

ความเชื่อพื้นบ้านจึงยอมรับได้ว่า ภัยพิบัติย่อมเกิดขึ้นได้และมนุษย์นั้นมิใช่ชะตากรรมที่ไม่แน่นอน เพราะชีวิตเราขึ้นอยู่กับความไม่มีเหตุผลพอๆกับความมีเหตุผล (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2548: 53) แตกต่างจากความเชื่อทางวิทยาศาสตร์ที่เชื่อใน “ความเป็นเหตุเป็นผล” แต่เพียงอย่างเดียว โดยเฉพาะศาสตร์ว่าด้วยการตาย นั่นคือ วิทยาศาสตร์การแพทย์มีความเชื่อว่าการตาย หมายถึง การยุติการทำงานของอวัยวะของร่างกายที่สำคัญที่สุดซึ่งหมายถึงการยุติการเต้นของ “หัวใจ” และ “ศพ” เป็นเพียงอวัยวะต่างๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นร่างกายที่รอวันเน่าเปื่อยและเกิด “กลิ่นอันไม่พึงประสงค์” บางวัฒนธรรม “ศพ” จึงมีความหมายต่อชีวิตในโลกปัจจุบันเฉพาะในแง่ของการสืบทอดมรดกเท่านั้น ซึ่งกล่าวได้ว่า ความหมายต่อ “การมีชีวิต” กับ “การตาย” ตามความเชื่อทางวิทยาศาสตร์แล้วนั้น มี “การเต้นของหัวใจ” เส้นแบ่งที่ชัดเจนและที่สำคัญคือ เป็น “เส้นแบ่งทางกายภาพ” ที่แยกส่วนอย่างอิสระจากความรู้สึกและบริบททางสังคมวัฒนธรรม ขณะที่อีกหลายสังคมวัฒนธรรมที่เชื่อว่า “ชีวิตหลังความตาย” มีความหมายพอๆ กับชีวิตในโลกปัจจุบันและการให้ความสำคัญต่อ “การจัดการศพ” จึงเป็นพิธีกรรมด้านความรู้สึกที่จะทำให้ “ชีวิต” ในโลกปัจจุบันยังคงเชื่อมต่อกับ “ชีวิต” ในโลกหน้าหรือชีวิตหลังความตาย ดังเช่นความเชื่อของชาวมอแกนที่ไม่ได้มี “เส้นแบ่งทางกายภาพ” ที่ชัดเจนดังความหมายของวิทยาศาสตร์ แต่เป็นเส้นแบ่งทางทางสังคม” ที่กำหนดให้ชีวิตในโลกปัจจุบันกับ “ชีวิตหลังความตาย” ยังคงเป็น “ชีวิต” ที่มีปฏิสัมพันธ์และมีส่วนกำหนดซึ่งกันและกันในชีวิตประจำวัน

กล่าวคือ ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 แล้วว่า ชาดิพันธุ์มอแกนมีความเชื่อความศรัทธาทั้งต่อ “ชีวิต” หลัง “การตาย” ของเหล่าบรรพชนซึ่งรวมถึงญาติพี่น้องที่เสียชีวิตไปแล้ว ที่ชาวมอแกนเรียกรวมๆ กันว่า “แอบาบอบูม” ดังนั้น สำหรับกลุ่มคนชาดิพันธุ์มอแกนแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่าง “ศพ” กับชีวิตโลกปัจจุบันจึงยังคงมีความผูกพันกัน และการจัดการศพจึงมีความสำคัญซึ่งตามความเชื่อของชาวมอแกนเชื่อว่า ผู้นำพิธีกรรมชาวมอแกนหรือที่ชาวมอแกนเรียกว่า “หมอคอย” จะไม่ทำการผูกหรือรัดส่วนใดๆ ของศพที่กำลังจะทำพิธีฝังศพ เพราะชาวมอแกนเชื่อว่า หากทำการผูกมัดส่วนต่างๆ ของศพแล้วจะทำให้ “ชีวิตหลังความตายของคนนั้น” ไม่อาจติดต่อกับญาติพี่น้องในโลกปัจจุบันได้ เช่น ไม่อาจไปยังที่ต่างๆ ตามคำวิงวอนของญาติพี่น้องในโลกปัจจุบันได้ แต่ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 3 แล้วเช่นกันว่า ในบริบทสันามิซึ่งมีจำนวนผู้เสียชีวิตและคนสูญหายจำนวนมากและรัฐไทยได้ใช้แนวทาง “การจัดการศพ” วางอยู่บนฐานของความเป็นจริงทางวิทยาศาสตร์เป็นสำคัญ ซึ่งกล่าวได้ว่า แนวทางดังกล่าวได้ลดทอนความหมายของ “ศพ” ในความหมายของชาวมอแกน ซึ่งหมายความว่าเรื่องราวของอารมณ์ความรู้สึกโดยเฉพาะสำหรับทั้งความรู้สึกผูกพัน ยังคงผูกพันและจะผูกพันกันต่อไปในฐานะ “ญาติพี่น้อง” ทั้งโดยสายเลือดและความเป็นชาตินัชนัที่มีความเชื่อมโยงกับ “ความทุกข์-ความสุข” ของชีวิตทั้งในโลกปัจจุบันและโลก

หน้านั้น ให้เหลือเพียง “ร่างกายที่ไร้ลมหายใจ” ตามความหมายของของวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่ปฏิเสธอารมณ์ความรู้สึกที่เชื่อมโยงอยู่กับ “ศพ” ด้วย รวมถึงการให้ที่ทาง “ชีวิต” ที่ไม่ปรากฏร่างกาย/ไม่พบศพ” นั่นคือ การประกอบพิธีกรรมโดย “หมอดอย” โดยการกล่าวถึง “ชื่อของผู้ที่เสียชีวิต” แทนการฝังศพ (สัมภาษณ์ ประเสริฐ นาวารักษ์ กุมภพันธ์ 2554) ซึ่งกล่าวได้ว่า พิธีกรรมดังกล่าวยังคงให้ความสำคัญต่อความรู้สึกความรู้สึกซึ่งกันและกัน โดยมีได้ปล่อยให้ความกังขาจิตใจปกคลุมจิตใจของพวกเธอดังเช่นที่ปฏิบัติทางวิทยาศาสตร์ที่ไม่อยากให้คำตอบอันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเยียวยาจิตใจของพวกเธอได้ เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า แม้ว่า รัฐไทยพยายามทำให้ “ความจริง” ว่าด้วยการตายมีเพียงคำตอบเดียว นั่นคือ ความจริงทางวิทยาศาสตร์ที่มีปฏิบัติการของความเชี่ยวชาญทางนิติวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือยืนยันความจริงดังกล่าว ก็ตามแล้ว ฉันก็พบว่า ผู้หญิงมอแกนเหล่านี้มิได้ยอมจำนนอย่างไ้การตอบโต้ต่อ “ความจริงทางวิทยาศาสตร์” (ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 4) เพราะความรู้สึกเล็กๆ ของพวกเธอนั้นยังคงเชื่อใน “ความจริงทางสังคม” ที่พวกเธอคุ้นเคยมากกว่า ดังที่ “นวล” เคยบอกกับฉันว่า “ແວນ” ที่ติดตัวแม่เป็นหลักฐานที่สำคัญที่ทำให้เธอเชื่อว่า ศพที่เธอได้รับจากศูนย์พิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลนั้นเป็น “แม่ของเธอ หาใช่คนอื่นเอนตามที่ “ความจริงทางวิทยาศาสตร์” บอกแก่เธอ

นอกจากนี้ ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 3 ว่า ปรากฏการณ์สืนามิของสังคมไทยเป็น “คลื่นแห่งการเปลี่ยนแปลง” และตลอด 2 ปีแห่งการช่วยเหลือและฟื้นฟูชีวิตผู้ประสบภัยสืนามิฉันได้เพิ่มไปด้วยข้อเสนอเพื่อการหลุดพ้นจาก “ความทุกข์” จากภัยพิบัติที่เพิ่งผ่านพ้นไป ไม่ว่าจะเป็นวาทกรรมทางการแพทย์สมัยใหม่ซึ่งมียาสมัยใหม่ให้ระงับความทุกข์โศกเพียงข้ามคืนด้วยยาสมัยใหม่ หรือวาทกรรมของศาสนาต่างๆ ซึ่งล้วนแต่มาพร้อมกับชุดความหมายว่าด้วยเรื่อง “ชีวิต” หลังความตายที่แตกต่างกัน และ “นวล” เป็นชาวมอแกนคนหนึ่งที่ทำให้ให้ความสำคัญต่อ “ชีวิต” หลังความตายของเธอ รวมถึงชีวิตของพ่อแม่และลูกชายของเธอที่จากไปด้วยเหตุจากคลื่นสืนามิและเป็นหนึ่งในอีกหลายคนที่ได้รับข้อเสนอใหม่จากตัวแทนผู้นำศาสนาโดยเฉพาะศาสนาคริสต์สายหนึ่งในเวลาเดียวกัน เธอเล่าให้ฉันฟังว่า เธอมิได้หวั่นไหวต่อข้อเสนอใหม่ที่ถูกหยิบยื่นให้แต่อย่างใด และเธอก็กลับปฏิเสธหนทางหลุดพ้นจากความโศกเศร้าที่ได้รับการหยิบยื่นจากตัวแทนศาสนานั้นเพราะเธอมีความเชื่อว่า หากเธอไม่ให้ความศรัทธาต่อเหล่าบรรพชนมอแกนและสืบทอดพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวมอแกนแล้ว “ชีวิต” หลังความตายของเธอจะไม่พบกับญาติพี่น้องของเธออีกเลย

ดังนั้นการสืบทอดความศรัทธาที่มีต่อเหล่าบรรพชนมอแกนจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ความกังวลใจต่อ “ชีวิต” หลังความตายของเธอคลี่คลายลง นั่นคือ “ชีวิต” หลังความตายของเธอจะยังคงพบเจอกับพ่อแม่และลูกชายของเธอที่เสียชีวิตจากคลื่นสืนามิด้วย และเมื่อพิจารณาความเชื่อที่ว่าด้วยชีวิตหลังความตายของชาวมอแกนแล้ว ฉันพบว่านั่น “การตาย” ถูกให้ความหมายและ

นำไปสู่การจัดวางตำแหน่งแห่งที่ทางภูมิศาสตร์และทางสังคมที่แตกต่างกันด้วย กล่าวคือ ชาวมอแกลนมีความเชื่อว่า “การตาย” จากการเจ็บไข้ได้ป่วยหรือวัยชรา นั้นเป็นการ “ตายดี” และ “ชีวิต” หลังความตายของคนเหล่านี้จะได้อยู่ร่วมกับเหล่าบรรพชนและญาติพี่น้องที่จากไปด้วยเหตุเดียวกัน แต่หากเป็น “การตายไม่ดี” หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “ตายโหง” นั้นเป็นผลจากอุบัติเหตุ การกระทำ จากผีร้ายอย่างกรณี “ผีเหือด” ที่เคยทำลายชีวิตชาวมอแกลนจำนวนมาก รวมถึง “การตาย” จากคลื่นสึนามิด้วย ดังนั้นตำแหน่งแห่งที่ทางภูมิศาสตร์และทางสังคมของ “ชีวิต” หลังความตายของชาวมอแกลนที่เสียชีวิตจากคลื่นสึนามิ ซึ่งรวมถึงพ่อแม่และลูกชายของ “นวล” ลูกชายของ “พวง” และ “พูน” จึงไม่ถูกนับเป็นส่วนหนึ่งของ “แอบาบอโนมด้วยแอบาบอโนมโงง” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธาประจำครอบครัว นั่นคือ ถูกจัดวางไว้ส่วนนอกของบ้านซึ่งเป็นตำแหน่งเดียวกับ “ผีร้าย” ดังจะเห็นได้จากธรรมเนียมปฏิบัติที่ปรากฏในวิถีชีวิตของชาวมอแกลนที่ยังคงมีความศรัทธาต่อเหล่าบรรพชนมอแกลน เช่น การ “กินวัด” ประเพณี “กินบุญเดือนสิบ” หรือประเพณี “ทำแอบาบอโนมบุญหล่นเส” โดยเฉพาะลำดับการจัดวางอาหารสำหรับ “แอบาบอโนม” แม้ว่าจะเป็นอาหารชุดเดียวกัน แต่เป็นการจัดวาง 2 ขั้นตอนที่มีลำดับก่อนหลัง นั่นคือ ลำดับแรก คือ จัดวางอาหารสำหรับ “ตายาย” ที่สถิตอยู่ในบ้านโดยนำอาหารไปวางไว้บริเวณเดียวกับสัญลักษณ์ “แอบาบอโนมด้วย-แอบาบอโนมโงง” หลังจากนั้นให้นำอาหารชุดเดียวกันไปวางให้ “แอบาบอโนม” ที่เสียชีวิตแบบ “ตายไม่ดี” ซึ่งไม่อาจเชื่อเชิญให้ ขึ้นไปบนเรือนเพื่อรับอาหารร่วมกับ “แอบาบอโนมด้วยแอบาบอโนมโงง” ได้ เพราะชาวมอแกลนเชื่อว่า หากมีการเชื่อเชิญเข้าไปในบ้านอาจมี “ผีร้าย” ติดตามขึ้นไปบนเรือนแล้วทำอันตรายแก่สมาชิกในครอบครัวได้ด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม การที่ “สึนามิ” ทำให้พวกเธอโดยเฉพาะ “นวล” ต้องเผชิญกับ “ความทุกข์ทางสังคม” อันเป็นผลจากความเชื่อว่าด้วยชีวิตหลังความตายของชาวมอแกลนที่ทำให้ตำแหน่งแห่งที่ทางภูมิศาสตร์และตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมหลังการตายของบุคคลอันเป็นที่รักและผูกพันของเธอ ถูกให้ความหมายในตำแหน่งทางภูมิศาสตร์แห่งเดียวกับ “ผีร้าย” นั้น ก็มีผลต่อการกำหนด “ชีวิต” หลังความตายของ “นวล” ด้วยเช่นกัน ดังที่ “นวล” ก็เคยบอกกับฉันว่า หากเกิดสึนามิขึ้นอีกครั้งแล้วทำให้เธอต้องเสียชีวิตด้วยนั้นก็จะเป็นเรื่องที่ดีสำหรับเธอด้วย เพราะ “การตาย” ของเธอจะทำให้เธอมีโอกาสพบพ่อแม่และลูกชายของเธออีกครั้ง

นอกจากนี้แล้ว ยังกล่าวได้อีกว่า การสืบทอดธรรมเนียมปฏิบัติดังกล่าวทำให้ “นวล” เกิดความรู้สึกสบายใจมากขึ้น เพราะพิธีกรรมเป็น “พื้นที่ร่วม” แห่งหนึ่งที่ทำให้เธอและพ่อแม่ รวมถึงลูกชายทั้งสองคนของเธอยังคงเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน แต่เนื่องด้วยความเสียหายที่เกิดจากคลื่นสึนามิครั้งนี้โดยเฉพาะการหายไปของ “บ้าน” นั้นมีความหมายต่อจิตใจของชาวมอแกลนทั้งในแง่ของความรู้สึกเสียสละ “บ้าน” ในฐานะที่เป็นทรัพย์สินที่ลงแรงกายแรงใจสร้างจาก

น้ำพักน้ำแรงของพวกเธอในฐานะ “แรงงานชายขอบของระบบเศรษฐกิจกระแสหลัก” และ “บ้าน” ในฐานะที่รวมศูนย์ของเหล่าบรรพชนมอغلนตามความเชื่อของชาวมอغلนอีกด้วย นั่นคือ เป็นการหายไปของสัญลักษณ์สำคัญที่เป็นตัวแทนเหล่าบรรพชนชาวมอغلนทั้งระดับชาติพันธุ์และระดับครอบครัวซึ่งชาวมอغلนที่ให้ความศรัทธาและแขวนสัญลักษณ์ดังกล่าวไว้ตรงฝาผนังบ้านของชาวมอغلน (ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2)

ขณะเดียวกัน ชาวมอغلนจำนวนหนึ่ง กลับตีความต่อการหายไปของ “แอบาบอญมด้วยแอบาบอญมโทง” ว่าเป็นการสูญเสียครั้งสำคัญ ดังนั้น พวกเขา/เธอจึงปล่อยให้เรื่องราวของความเชื่อดังกล่าวหายไปพร้อมกับความสงบลงของคลื่นสินามิในวันนั้น แต่สำหรับ “นวล” แล้ว “สินามิ” ให้ความสัมพันธ์ “ฉันทัน” ภายในกลุ่มชาติพันธุ์มอغلน โดยเฉพาะความสัมพันธ์กับเหล่าบรรพชนนั้นเพียงแค่ว่าช่วงหรือหยุดชะงักลง นั่นคือ “สินามิ” ก็ทำให้ชาวมอغلนต้องพลัดพรากจากเหล่าบรรพชนมอغلนอันเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจของชาวมอغلนด้วย และการเริ่มต้นสานสัมพันธ์ใหม่อีกครั้งจำเป็นต้องอาศัย “ผู้นำพิธีกรรม” เพื่อติดต่อและบอกกล่าวต่อเหล่าบรรพชนเพื่อคลายความกังวลใจโดยเฉพาะผู้หญิงในฐานะ “แม่” ที่เกิดความกังวลใจและอาจเกิดความเจ็บป่วยแก่ลูกๆ ของพวกเธอได้ หากไม่แสดงความศรัทธาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น “นวล” และ “กอบ” ในสถานะ “แม่” จึงไม่อาจเพิกเฉยต่อการสืบทอดประเพณีดังกล่าวได้ เพราะมิจะนั้นแล้ว ความเพิกเฉยดังกล่าวจะกลายเป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้พวกเธอความรู้สึกผิด อีกทั้งพวกเธอในฐานะ “ลูกสาวของผู้นำพิธีกรรม” ซึ่งสูญเสีย “พ่อ” ด้วยแล้ว พวกเธอต้องริบจัดพิธีกรรมดังกล่าวเพื่อขจัดความกังวลใจของพ่อแม่ของพวกเธอด้วยเช่นกัน

แต่ซ้ำร้ายมากไปกว่านั้น คือ ตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมในฐานะ “แรงงานชายขอบ” ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 3 แล้วว่า กลุ่มบ้านนี้ถูกคลื่นสินามิทำลายทั้งบ้าน ทรัพย์สินและชีวิตคนไปพร้อมๆ กัน รวมถึงการสูญเสีย “แหล่งงาน” โดยเฉพาะ “นายหัว” ที่เคยหยิบยื่นโอกาสการเข้าถึงงานอันเป็นที่มาของรายได้ และการสืบทอดพิธีกรรมดังกล่าว ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับระดับรายได้ของแต่ละครอบครัวที่จะจัดสรรมาเป็นส่วนหนึ่งของ “เงินกองกลาง” ซึ่งหมายถึง เงินที่สมาชิกในครอบครัวของพวกเธอนำมารวมกันเพื่อเป็นรายจ่ายสำหรับการประกอบพิธีกรรมครั้งนี้ด้วย

แต่อย่างไรก็ตามก็พบว่า ความเชื่อดังกล่าว ก็มิได้เป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความทุกข์ แต่กลับยืดหยุ่นให้พวกเธอสามารถจัดการกับภาวะดังกล่าวได้ด้วย กล่าวคือ เนื่องจากรายได้มิเพียงพอที่จะจัดสรรสำหรับจัดซื้ออาหารและสิ่งจำเป็นอื่นๆ สำหรับจัดพิธีกรรมดังกล่าวอย่างต่อเนื่องทุกปีดังที่พ่อแม่ของเธอเคยปฏิบัติก่อนเกิดคลื่นสินามิ พวกเธอจึงตัดสินใจริบบอกกล่าวต่อเหล่าบรรพชนเพื่อขอผลัดช่วงเวลาการสืบทอดความสัมพันธ์ “ฉันทัน” จากที่พ่อแม่ของพวกเธอจัดพิธีกรรมเป็นประจำทุกปีเป็น 3 ปีจัดทีหนึ่ง ซึ่งก็กล่าวได้ว่า ท่ามกลางการถูกเบียดขับออกจากระบบความเชื่อ

หลักของสังคมใหญ่นั้น ความเชื่อที่มีต่อความศรัทธาต่อเหล่าบรรพชนมอเกลนซึ่งมีความเชื่อมโยงกับมิติทางเศรษฐกิจด้วยนั้น กลับพื้นที่ให้เรื่องราวของ “ความทุกข์ทางสังคม” ให้ได้รับการบรรเทาลงด้วยเช่นกัน

ภาพ 5.1 “นวล” และลูกสาววัย 5 ขวบ กำลังแสดงออกถึงความศรัทธาต่อ “เอบาบอญุมถั่ว-เอบาบอญุมโทง”

ภาพ 5.2 สามีน้อง “นวล” แสดงความรู้สึกที่ยังคงผูกพันกับลูกชายทั้งสองคนและพ่อแม่ของนวล ผ่านพิธีกรรม “กินบุญเดือนสิบ” (ตุลาคม, 2553)

5.4 เส้นทางฟื้นฟูชีวิต: “ครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก” คำตอบอยู่ที่ร่างกายของผู้หญิง

5.4.1 “ลูกสาวคนใหม่” ความหวังเริ่มต้นท่ามกลางความโหยหา “ลูกชาย” ของสามี

กรอบความคิดความเชื่อเรื่อง “ครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก” ภายใต้วัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ ในมุมมองของสตรีนิยมซึ่งนักสตรีนิยมกลุ่มหนึ่งเชื่อว่า “ครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก” เป็นสถาบันที่ทำหน้าที่กำกับควบคุมเรื่องเพศ (Sexuality) ของผู้หญิงให้มีการมีเพศสัมพันธ์เป็นไปเพื่อการสืบพันธุ์เท่านั้น และ “ลูก” คือ สัญลักษณ์แห่ง “ความสมบูรณ์” ของสถาบันครอบครัวและตัวแทนความรู้สึกแบบเต็มเต็มให้ “ความเป็นครอบครัว” สมบูรณ์มากขึ้น และดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 แล้วว่า ความคิดความเชื่อต่อเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของความคิดความเชื่อของสังคมชาวมอเกลนด้วยเช่นกัน สำหรับกรณี “นวล” และ “พูน” ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 4 แล้วว่า “ลูก” มีความหมายไม่แน่นอนตายตัวแต่เลื่อนไหลตามอายุของ “ลูก” ของพวกเขา นั่นคือ การสูญเสีย “ลูก” เป็นการสูญเสีย “ความรู้สึกสมบูรณ์” และ “ที่พึ่งพิงในอนาคต” ของครอบครัวที่จำเป็นต้องได้รับการเติมเต็มให้ “สมบูรณ์” อยู่

ตลอดเวลาเช่นกัน นั่นคือ “ความพร้อมหน้าพร้อมตาพ่อแม่ลูก” เป็นภาพ “ความสุขในอดีต” ของ “นวล” ซึ่งเธอและสามีวางแผนกันไว้ว่า หลังจากที่ถูกชายสองคนเข้าเรียนชั้น ป.2 หรือ ป.3 แล้ว อยากมีลูกสาวอีกคนหนึ่งและเธอก็ไม่ได้คุมกำเนิดแต่อย่างใด แต่ไม่ทันที่จะถูกชายคนเล็กจะเข้าเรียน ลูกชายทั้งสองคนก็จากเธอไปใน “เช้าวันนั้น”

แม้ว่า ความหวั่นวิตกของผู้เชี่ยวชาญว่าด้วยจิตวิทยาที่ออกมาแนะนำเชิงห้ามปรามถึงผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้นแก่เด็กที่จะเกิดใหม่จากครอบครัวที่สูญเสียลูก แต่เป็นความรู้สึกที่ตรงกันข้ามกับความรู้สึกของครอบครัวที่สูญเสียลูกและต้องการสร้างครอบครัวใหม่ “ครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก” ให้เหมือนเช่นวันที่ผ่านมา ดังนั้นหลังจากพลัดพรากจากลูกชายทั้งสองคน เธอกับแฟนตั้งใจจะมีลูกอีกคนเพื่อให้ “จาวบ้าน” นั่นคือ มีเสียงเด็กภายในบ้านเช่นเดียวกับครอบครัวอื่นๆ แต่ความต้องการดังกล่าวไม่ได้รับการตอบสนองจากร่างกายของเธอได้เร็วดังที่สามีคาดหวัง จึงทำให้สามีของเธอเครียดมาก โดยเฉพาะเมื่อเขาเห็น “ภาพครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก” จากบ้านใกล้เคียง ส่วนเธอก็พยายามที่จะอธิบายให้สามีของเธอฟังด้วยเช่นกันว่า ที่ผ่านมา ระยะเวลาคลอดลูกของเธอทิ้งช่วงห่างกันมาก แล้วเธอก็ใช้วิธีการคุมกำเนิดแบบฉีดยาคุมทุกๆ 3 เดือน และประจำเดือนก็ไม่เคยมาปกติ และเธอก็พูดทิ้งท้ายเชิงน้อยใจต่อท่าทีของสามีด้วยว่า “ช่วงนั้น ชีวิตไม่มีความหวังที่จะสร้างชีวิตใหม่และไม่อยากทำอะไรเลย มันท้อไปหมด เธอเอง ก็ไม่ได้ฉีดยาคุมกำเนิดเพราะก็อยากมีลูกเหมือนกันกับที่สามีอยากมี แต่พอรู้ว่าตั้งท้องก็รู้สึกว่ามี ความหวัง จึงไปหางานทำ” (สัมภาษณ์ นวล, สิงหาคม 2552)

กล่าวได้ว่า ด้วยสภาพร่างกายของผู้หญิงที่ธรรมชาติออกแบบให้เป็นฝ่ายรองรับการให้กำเนิดชีวิตใหม่และหากเธอไม่สามารถปฏิบัติภารกิจการสร้างสถาบัน “ครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก” ได้ ร่างกายของผู้หญิงก็มักกลายเป็นฐานของคำอธิบายที่ทำให้ร่างกายของผู้หญิงกลายเป็นจำเลยทางการแพทย์หรือจำเลยทางสังคมเสมอ เช่น “ผิดธรรมชาติ” บ้าง “ถูกสาป” บ้าง รวมถึงการนำคำอธิบายนั้นมากล่าวโทษตัวเองโดยตัวผู้หญิงเองเช่นกัน ดังที่ “นวล” เลือกที่จะกล่าวโทษตัวเองว่า เป็นเพราะความผิดปกติของระบบร่างกายของเธอ

อย่างไรก็ตาม ขณะที่ “ลูกสาวคนใหม่” ทำให้ “ความหวัง” ของ “นวล” กลับมาอีกครั้ง แต่สำหรับสามีของเธอแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่ “นวล” เล่าให้ฟังว่า สามีของเธอชอบเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิง ดังนั้นความหวังของสามีจึงไม่ได้รับการฟื้นฟูจาก “ลูกสาวคนใหม่” สามีของเธอจึงมักชักชวนเพื่อนผู้ชายของลูกชายคนโตที่จากไป มานั่งเล่นหรือพูดคุยที่บ้านของเธออยู่ทุกวี่วัน แต่การพบหน้าเพื่อนๆ ของลูกชายซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งของสามีเพื่อจัดการกับความรู้สึกที่เกิดจากการสูญเสีย/พลัดพรากจากลูกชายนั้น กลับทำให้ “นวล” มีความรู้สึกเจ็บปวดมากขึ้นเพราะเรื่องราวของ “ความสุข” ในอดีตที่หายไปได้ย้อนกลับมาเป็นระยะ จะเห็นได้ว่า ตลอดเส้นทาง “เรียกคืน

ความสุขในอดีต” นั้น “นวล” ทั้งในฐานะผู้หญิง แม่และเมีย ต้องเจ็บปวดกับความเชื่อที่เธอเชื่อว่า หากรูปแบบ “ครอบครัวแบบพ่อแม่” คืนกลับมาแล้ว “ความสุขในอดีต” จะกลับคืนมาด้วยเช่นกัน ซึ่งหาเป็นเช่นนั้นไม่ โดยเฉพาะ “นวล” ที่ต้องเผชิญกับความเครียดของสามีระหว่างที่เธอตั้งครรภ์ และภายหลังการคลอด “ลูกสาวคนใหม่” ที่เธอมีความรู้สึก ว่า สามีไม่ค่อยให้ความสนใจ “ลูกสาวคนใหม่” เหมือนเช่นที่ดูแลลูกชายทั้งสองคนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของระบบความคิด ความเชื่อของสังคมวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่

5.4.2 “พูน”: “ลูก” คือ “ที่พึ่งพิง”

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า “ลูก” ในความหมายของชาวมอแกน คือ แรงงานในอนาคตของครอบครัวด้วยนั้น ดังนั้นการสูญเสียลูกชายวัย 18 ปีของ “พูน” “ลูก” จึงมิได้เป็นเพียงสัญลักษณ์แห่ง “ความสมบูรณ์” ของสถาบันครอบครัวหรือความรู้สึกเดิมเดิม “ความเป็นครอบครัวพ่อแม่ลูก” เท่านั้น แต่ยังหมายถึง ความหวังที่จะมี “ที่พึ่งพิง” ในอนาคตที่จะแบ่งเบาความหนักหนาในการทำมาหากินของเธอด้วย เพราะสามีคนแรกไม่อาจเป็นที่พึ่งที่จะแบ่งเบาภาระทางเศรษฐกิจออกจากตัวเธอได้ และนอกจากนี้ ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 แล้วว่า “ความเป็นชายขอบในพหุมิติ” ที่ “พูน” เผชิญนั้นมีความแตกต่างจากผู้หญิงมอแกนส่วนใหญ่โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เรียกว่า “ครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก” ซึ่งตลอดชีวิต เธอได้ให้ความหมายต่อชีวิตที่สูญเสียแม่ตั้งแต่ยังเล็กว่าเป็น “ความทุกข์” ดังนั้นเธอจึงความหวังต่อการสร้าง “ครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก” อันเป็นชีวิตที่เธอเชื่อว่ามันคือ “ความสุข” และแม้ว่า เธอต้องผิดหวังจากชีวิต “ครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก” ครั้งแรก แต่ความหวังดังกล่าวก็มิได้หายไป นั่นคือ เธอพยายามที่จะสร้างชีวิต “ครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก” อีกครั้งกับสามีคนที่ 2

ดังนั้น “ลูกคนใหม่” หลังสิ้นามีจึงมีความหมายในแง่ของการสร้าง “ความสุข” ทั้งที่เป็นส่วนเติมเต็ม “ความเป็นครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก” และการมีที่พึ่งพิงในอนาคตไปพร้อมกันๆ ประกอบกับ หลังสิ้นามีเธอเองก็มีความรู้สึกเหนื่อยใจกับความรู้สึก “ไร้ที่พึ่งพิง” ที่เกิดจากพฤติกรรมของสามีคนที่ 2 ซึ่งทำให้เธอเกิดความรู้สึกว่า อยากมี “ลูกคนใหม่” เพื่อเป็นที่พึ่งมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม หลังจากที่เธอสูญเสียลูกคนที่ 5 ขณะอยู่ในครรภ์ของเธอ เธอก็ไม่เคยคิดว่า ความหวังที่จะมีลูกคนใหม่เป็นที่พึ่งพิงในอนาคตจะสิ้นสุดลง นั่นคือ โอกาสการตั้งครรภ์ อันเป็นความหวังเดียวที่เธอมีอยู่ในขณะนั้น ได้สิ้นสุดลงด้วยความเห็นทางการแพทย์ว่า ร่างกายของเธอไม่เหมาะสมที่จะตั้งครรภ์อีกต่อไปและความเห็นชอบของสามีของเธอ โดยที่ไม่มีใครที่จะถามไถ่ความรู้สึกและความต้องการแม้แต่สามีของเธอ “พูน” บอกว่า วันนั้น เธอรู้สึกน้อยใจและตกใจเพราะไม่เคยคิดว่า ครั้งนั้นจะเป็นการตั้งครรภ์ครั้งสุดท้ายของเธอ เพราะเธอยังคงมีความหวังต่อการสร้างชีวิตให้เป็น

“ครอบครัวที่สมบูรณ์” กับสามีคนปัจจุบันและเป็นที่พึ่งของเธอในอนาคต และวันนั้นเธออยากได้ยินคำถามจากสามีของเธอว่า “ไม่ทำหมันใช่ไหม” แต่เธอกลับได้รับความสิ้นหวังกลับมาแทน เมื่อสามีของเธอลงชื่อในใบขออนุมัติทำหมันทันทีเมื่อพยาบาลยื่นเอกสารให้เขา

ตามความเชื่อของชาวมอแกน เชื่อว่า เด็กที่เสียชีวิตในครรภ์ ถือว่า “เป็นเด็กที่ “แอบบออิบูม” ไม่ยอมรับ” จึงทำให้เด็กเหล่านั้นต้องจากไปก่อนที่จะเติบโตมาสัมผัสทอดความเชื่อความศรัทธาต่อเหล่าบรรพชนมอแกน แต่สำหรับ “พูน” แล้วมีคำอธิบายต่างๆ นานา ที่เธอมอบให้ตัวเธอเองต่อการสูญเสียลูกจากการแท้งลูกเพื่อที่จะทำให้เกิดความสบายใจ มีทั้งมิติเรื่องชาตินี้ชาติหน้าตามความเชื่อของศาสนาพุทธ/พราหมณ์และภาระทางเศรษฐกิจและความกังวลใจที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต

“ที่เสียใจ แต่ก็ไม่โทษใคร ก็แล้วแต่ดวงของเรา เวิร์กกรรมของเราที่มัน (ลูก) ไม่อยู่กับเรา ถ้ามันอยู่กับเรานั้นก็ต้องอยู่ตลอด ถ้ามันไม่อยู่กับเรา อยู่ครั้งหนึ่งก็ไป ถ้าเกิดมาเป็นคนแล้ว มันจะอยู่ หล่าวม้าย (จะมีชีวิตต่อไปหรือไม่ก็ไม่แน่ใจ) ถ้ามันอยู่ไม่ตลอด (ถ้ามีชีวิตแล้วจะจากเราไปอีก) มันเสียในท้องไม่ให้เราลำบากเลย ถ้ามันไม่เสียในท้อง แต่มันเกิดมา มันเจ็บๆ ออกๆ แอดๆ เราก็ต้องรักษาอยู่เรื่อยๆ ทุกวันนี้ไม่เคยเสียใจเลยที่ลูกเสียในท้อง” (สัมภาษณ์ พูน, ตุลาคม 2552)

กล่าวได้ว่า “การมีลูก” เป็นการแสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึกของ “นวล” และ “พูน” นั่นคือ “การมีลูกคนใหม่” ลูกให้ความหมายว่า ความหวังที่หายไปกำลังจะกลับมา” และหากพิจารณาจากมุมมองของนักสตรีนิยมกลุ่มหนึ่ง เชื่อว่า “ลูก” ซึ่งเป็นกลไกการกำกับเรื่องเพศของผู้หญิงภายใต้ระบบสังคมวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ ดังที่กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วนั้น กรณี “พูน” และ “นวล” เห็นได้อย่างชัดเจนเลยว่า ผู้หญิงในฐานะ “แม่” และ “แม่” เป็นกลุ่มคนที่ต้องเผชิญกับ “ความทุกข์ทางสังคม” ทั้งความสูญเสีย “ลูก” ทั้งในความหมายว่า “ลูกจะเป็นที่พึ่งในอนาคต” “ลูกคือความสุขของครอบครัว” และความสูญเสีย “ลูก” ในความหมายที่ว่า “ลูกคือสิ่งเยี่ยวยาคใจ” ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผลจากกติกาทางสังคมของระบบวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ทั้งสิ้น ซึ่งนักสตรีนิยมเห็นว่า นี่คือการบวนการผลิต “ความทุกข์ทางสังคม” ให้เกิดขึ้นแก่ผู้หญิงมอแกนเหล่านั้นด้วยเช่นกัน และเป็นการตอกย้ำความเชื่อภายใต้ระบบสังคมวัฒนธรรมแบบชายเป็นใหญ่ที่ให้คุณค่าว่า “ลูกสาว” ไม่อาจแทนที่ “ลูกชาย” ได้

5.5 “พวง”: “ปลดเงื่อนไขทางสังคม” ก้าวข้ามความรุนแรงที่ไร้การเหลียวแล

“ความรุนแรง” ในแง่มุมหนึ่งมีความหมายว่า เป็นพฤติกรรมที่ทำให้คนอื่นได้รับความเสียหายทั้งทางร่างกายและอารมณ์ความรู้สึกและมีความเชื่อมโยงกับความเป็นเพศโดยเฉพาะมีความเชื่อมโยงกับพฤติกรรมของผู้ชายต่อผู้หญิง นั่นคือ การทำให้เกิดความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิด

ระหว่างความเป็นชายที่อยู่เหนือความเป็นหญิงกับความรุนแรงและความรุนแรงถูกทำให้เป็นส่วนหนึ่งของ วัฒนธรรมเพศชาย (Male culture) และผู้ชายกับการใช้ความรุนแรงจึงถูกมองว่าเป็นเรื่องคู่กันและเป็นเรื่องธรรมดา ประกอบกับ ความเชื่อว่า ภรรยาเป็นสมบัติของสามีนั้น ก็ยังถูกทำให้เชื่อกันว่า “ผัวดีเมียเป็นเรื่องที่ทำได้” ดังนั้น ความรุนแรงต่อผู้หญิงภายใต้ความสัมพันธ์ฉันสามีภรรยาถูกทำให้มีขนาดเล็กลงโดยการทำให้เป็นเรื่องปกติ (Normalization) และเป็น “เรื่องส่วนตัว” นั่นคือเป็น “ความทุกข์” ที่เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ที่ระบบความเชื่อภายใต้วัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ หลอหลอมให้เชื่อว่า เป็น “ความสัมพันธ์แบบส่วนตัว” ที่มีได้เชื่อมโยงกับโครงสร้างทางสังคมที่จะระบุได้ว่า เป็นปัญหาระดับสังคมซึ่งมักอธิบายเชิงปริมาณเสียส่วนใหญ่

ดังประสบการณ์ชีวิตคู่ของ “พวง” ตลอดระยะเวลา 18 ปี เธอต้องเผชิญกับความรุนแรงจากสามีทั้งความรุนแรงทางกาย จิตใจและความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่เชื่อมโยงกับระบบคิดที่กำกับความสัมพันธ์ฉันสามีภรรยา รวมถึงช่วงเวลาที่ทั้งเธอและสามีกำลังโศกเศร้าหลังการสูญเสียลูกชายคนเล็กและพักอาศัยที่บ้านพักชั่วคราวซึ่งเป็นสถานที่ที่รัฐจัดให้ โดยที่ไม่มีใครเข้าไปแทรกแซงซึ่งเธอสัมผัสได้ว่า ณ ห้วงเวลาแห่งความโศกเศร้านั้น ความรุนแรงจากสามีมิได้หายไป แต่มันกลับทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบริเวณบ้านพักชั่วคราวซึ่งเริ่มต้นจากการเผชิญหน้าและมีปากเสียงกับสามีไปจนถึงการสาธยายน้ำแกวร้อนๆ ราวแผ่นหลังของเธอต่อหน้าเพื่อนบ้านซึ่งพักรวมกันอยู่ที่บ้านพักชั่วคราวโดยที่ไม่มีใครเข้าไปช่วยเหลือเธอแต่อย่างใด

“พวง” เล่าว่า 6 เดือนหลังเกิดคลื่นสึนามิ เธอต้องอยู่ร่วมกับ “ความรู้สึกไม่พึงประสงค์” เพราะนอกจากความกังวลใจที่ยังหาลูกไม่พบ ความสิ้นหวังจากการสูญเสียทรัพย์สินทุกอย่างและความเหนื่อยล้ากับบทบาทในความเป็นลูกสาวที่ต้องคอยดูแลพ่อแม่อย่าง 70 ปีแล้ว ความรุนแรงจากสามียิ่งทำให้ไม่อาจจัดการกับความรู้สึกต่างๆ ที่ประเดประดังเข้ามา รวมถึงความวิตกกังวลใจที่ต้องครุ่นคิดหาวิธีหลบหลีก การเผชิญหน้ากับสามีในยามค่ำคืนด้วย ขณะที่เธอเองก็ไร้ที่พักพิงที่ปลอดภัยเป็นของตัวเอง เธอเล่าถึงความรู้สึกในช่วงเวลานั้นว่า

“แบบว่าเราเครียดเกิน เราเหนื่อย เราเบื่อ เราแข่งกับมัน(สามี) เราอยู่กันมา เรารู้แล้ว เราพอแล้ว แบบว่าบางทีพี่ก็หนีไปรับจ้างล้างจานในงานศพที่วัดแล้วแต่เขาจะมาจ้าง คือเราต้องหนีจากข้างบน (บ้านพักชั่วคราวบนเนินเขา) มานอนข้างล่าง (บ้านที่กำลังสร้างใหม่) เราหนีจากมัน(สามี) เรามาพักผ่อนตรงนี้ มันก็ตามมา พี่ก็หนีไปข้างบนไปกับพี่กอบและพี่แอ นี่แหละ เนียนนอนกันสามคน แบบว่าพวกนี้มันมาสร้างบ้านตรงนี้ (บ้านหลังใหม่) มันมานอนข้างล่างเพราะบางทีบางคนไม่มีรถขึ้นลงจากบ้านพักชั่วคราวมาที่นี่ พวกนี้ก็เลยมานอนค้างที่บ้านที่กำลังสร้างใหม่นี้ พี่พวงก็มานอนกับพวกนี้ กินข้าวกินน้ำเสร็จก็เที่ยวหนีไปนอนกับเพื่อนที่บ้านข้างล่าง” (สัมภาษณ์ พวง, ตุลาคม 2552)

5.5.1 ครุ่นคิดเพื่อหาหนทางหลบหลีก

1 ปีก่อนการพบศพลูกชายคนเล็กวัย 8 ขวบ เป็นช่วงเวลาแห่งการคิดทบทวนเรื่องราวชีวิตคู่ของเธอด้วยตัวเธอเองอีกครั้ง เธอค้นพบว่า ความเชื่อที่ว่า “ลูก” คือ โช้ทองคล้องใจที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับสามีเพื่อให้คง “ความเป็นครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก” และความคาดหวังว่าสักวันหนึ่งสามีจะดูแลเธอและลูกๆ ของเธอ นั้น กลายเป็นบ่วงที่คล้องจิตใจให้เธอต้องยอมจำนนอยู่ร่วมกับความรุนแรงดังกล่าว เธอเล่าย้อนให้ฟังว่า แม้ว่าการใช้ชีวิตคู่ร่วมกับสามีคนนี้เป็น การตัดสินใจด้วยตัวเธอเองก็ตาม แต่ระยะเวลา 10 ปีแรกของ “ชีวิตครอบครัว” กลับไม่ราบรื่นเพราะความขัดแย้งเกิดขึ้นอยู่เนืองนิตย์ สถานภาพการเป็น “หัวหน้าครอบครัว” ในทางปฏิบัติที่ต้องหาเลี้ยงลูกชายและลูกในครรภ์ตามลำพังกลายเป็นสถานภาพของเธอกับที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันตลอดช่วงเวลาดังกล่าว เพราะนานๆ ครั้งสามีจึงจะแบ่งปันรายได้เพียงเล็กน้อยให้แก่เธอ โดยที่เธอเองมิได้ปรารถนาขอความช่วยเหลือจากใครอื่นแต่อย่างใดด้วยเช่นกัน

แม้ว่า “ความเป็นครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก” ของเธอถูกแทรกแซงโดยพ่อแม่ที่หยิ่งขี้ ความช่วยเหลือให้แก่เธอ ด้วยการช่วยแบ่งเบาภาระการเลี้ยงลูกชายคนเล็กและให้เธอกลับไปอยู่ที่บ้านของพ่อแม่ดั้งเดิมเพื่อที่เธอจะได้ทำงานหาเงินเลี้ยงลูกชายทั้งสองคนอย่างเต็มที่และเธอตัดสินใจหยุด “ความเป็นครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก” ด้วยการพาลูกชายคนเล็กกลับไปอยู่กับพ่อแม่ที่หมู่บ้านเดิมตามคำร้องขอของพ่อแม่โดยที่เธอยินยอมที่จะมอบข้าวของเครื่องใช้ในบ้านเกือบทั้งหมดให้แก่ครอบครัวพ่อแม่ของสามีก็ตาม แต่มิได้นำไปสู่การปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อ ว่าด้วยเรื่อง “ความเป็นครอบครัว” ที่เธอยึดเป็นสาระสำคัญของชีวิตว่าต้องเป็น “ครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก” เพราะเธอยังคงมีความหวังและเชื่อว่า “ความเป็นครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก” แบบที่สามีจะคอยดูแลเธอและลูกนั้นจะเกิดขึ้นแก่ครอบครัวของเธอในอนาคต เธอจึงยอมให้สามีกลับมาอยู่ร่วมชายคาเดียวกับเธออีกครั้งโดยที่สามีไม่ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแต่อย่างใดแม้ว่าสามีจะมีรายได้จากการทำงานเช่นเดียวกับเธอและลูกชายคนโตก็ตาม

5.5.2 หากคำตอบหาไม่ได้ไม่มี “ความสุขเหมือนกับครอบครัวอื่นๆ”

ยิ่งไปกว่านั้นคือ ตลอดช่วงเวลา 18 ปีของชีวิตคู่ นอกจากความสงสัยต่อสถานภาพการเป็น “ผู้นำครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก” ที่เธอต้องเป็นผู้ดูแลและหารายได้เลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวตามลำพังซึ่งเธอไม่เคยได้รับคำตอบแล้วนั้น ความรุนแรงทางร่างกายและจิตใจที่สามีเป็นคนกระทำในช่วงเวลาที่พยายามรักษา “ความเป็นครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก” ก็ถูกทำให้กลายเป็นเรื่องปกติของชีวิตประจำวันด้วยเช่นกัน เธอเล่าให้ฟังว่า สภาพชีวิตของเธอแย่งกว่าที่ผ่านมาเพราะนอกจากความ

เหน็ดเหนื่อยและความอ่อนล้าจากการแบกรับภาระเลี้ยงครอบครัวตามลำพังแล้ว ทุกเย็นค่ำหลังจากที่สามีดื่มเหล้ากลับมาบ้าน เธอต้องทนฟังสามีพร่ำบ่นสับเพثرةและส่งเสียงโวยวายสร้างความรำคาญให้แก่เธอและลูกชายทั้งสองคนทุกคำคืน ทั้งๆ ที่เธอและลูกชายต้องตื่นนอนแต่เช้าตรู่เพื่อออกไปทำงานรับจ้างรายวัน

บางคำคืนเธอและลูกชายคนเล็กวัย 8 ขวบต้องไปนอนที่บ้านของน้องสาวที่อยู่ใกล้ๆ กัน จนกระทั่งต่อมาเธอตัดสินใจไปลูกกระท่อมเล็กๆ ใกล้บ้านของพ่อแม่เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าและมีปากเสียงซึ่งหลายครั้งที่ถูกสามีทำร้ายร่างกาย แม้กระทั่งคืนก่อนเกิดภัยพิบัติสินามิเป็นคำคืนที่เธอและลูกชายทั้งสองคนต้องนอนอยู่กับการกระทำต่างๆ นานาของสามีเช่นวันก่อนๆ โดยที่พ่อแม่ไม่เคยเข้ามาแทรกแซงความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเธอแต่อย่างใด มีเพียงการช่วยเหลือลูกชายคนเล็กของเธอเท่านั้นที่พ่อแม่ของเธอยื่นมือเข้ามาช่วย เช่นเดียวกับเพื่อนบ้านที่ไปทำงานด้วยกันเท่านั้นที่พอจะเป็นเพื่อนคอยรับฟังความรู้สึกที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น แต่ก็มิได้มีคนใดที่จะเข้าไปประจบหรือขจัดความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเธอและเธอเองก็ไม่เคยร้องขอความช่วยเหลือจากใครอื่นเช่นกัน

“กลางคืนที่ได้นอน แต่หลับไม่เต็มตา แบบว่าเราเถียงกับมันดึกๆ คื่นๆ คิดคุณะ หัว(ตอน)เช้าเราก็ต้องตื่นหุงข้าวทำกับข้าว ไปการไปงาน คิดดู พอเย็นก็รีบกับผัว...ตอนนั้นบางทีเราเครียดเราไปทำงานทำการ เรายังเหนื่อย เรายังเครียด เรายังคิดเราว่า เออ... เราทำการทุกวัน ทำไมเรายังมารบเถียงกับผัวเราทุกวันวะ ทำไมมัน (สามี) ถึงไม่คิดถึงตัวเรามั้ง เราเห็นครอบครัวคนอื่นปรือ (เหตุดี) ที่เขาจึงมีความสุข ถึงเวลาทำกินเขาก็ทำ ถึงเวลานอนเขาก็หลับเขาก็นอน ไชร (ทำไม) เราต้องมารบ (ทะเลาะ) มาเถียงกัน บางทีเราก็เครียดเราก็พูดกับช่วยกับซู้ ป้ำม บางทีเราก็เครียดเราไปทำงานเราคิดอะไรไม่ออกเพราะรู้สึกมันไปหมด” (สัมภาษณ์ พวง, ตุลาคม 2552)

5.5.3 ย้อนทวน “ความคิดความเชื่อ”: คำตอบสุดท้าย

อย่างไรก็ตาม มันได้เรียนรู้ว่า ปฏิบัติการตอบโต้ของ “พวง” เพื่อหลุดออกจาก “ความเป็นเมีย” ภายใต้อาณัติสัมพันธ์อันสามีภรรยาของวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ ด้วยการลุกขึ้นมาตั้งคำถามต่อความคิดความเชื่อที่ว่า สามีคือที่พึ่งของภรรยาและลูกนั้นเป็นจริงหรือไม่ ซึ่งเกิดขึ้นอย่างจริงจังในช่วงเวลา 1 ปีหลังการสูญเสียลูกชายคนเล็กและยอมรับคำตอบที่เธอค้นพบด้วยตัวเธอเอง ปฏิบัติการภายในของ “พวง” จึงนำไปสู่หนทางที่ทำให้เธอตัดสินใจแยกทางกับสามีอย่างเป็นทางการนับแต่นั้น อย่างไรก็ตาม เธอก็ไม่อาจก้าวพ้นจากกรอบความเป็นเพศด้านอื่นๆ ได้หมด โดยเฉพาะ “ความเป็นลูกสาว” ที่ถูกหยิบยื่นให้เธออีกครั้งด้วยบทบาทการเป็นผู้นำในการหารายได้เลี้ยงดูพ่อแม่วัย เกือบ 70 ปี ขณะที่ชายคนโตซึ่งมีสถานะเดียวกับเธอหาได้ทำบทบาทดังกล่าวแต่อย่างใด

“ตอนแรกก็คิดว่า ถ้าเราเลิกกัน การงาน ครอบครัว ใครจะดูแลเรา แต่เราก็มาคิดได้ว่า ถ้าเรายังอยู่เราก็ยังแย่งลง ไม่มีอะไรจะดีขึ้นเลย ตั้งแต่หลังสิ้นนามิมา เราก็ว่าให้มัน (สามี) ปรับปรุงตัวเอง มัน (สามี) ก็ไม่เคยมีเลย แล้วยังทำร้ายตัวเราด้วย ... วันนั้น พี่พวงก็พูดดีๆ กับเขา เราก็ว่า เราแยกอยู่เถอะ แยกกันไป พ่อแม่ของมึงก็ยังมี พี่น้องของมึงก็ยังมี แล้วเราพ่อแม่เราก็ยังเราไม่ปรือ (ไม่เป็นไร) เรามีนัน (ลูก) อีกคนหนึ่ง พี่พวงว่า กูไม่มีใคร สำหรับพวกเราถึงมึงไม่มี (ไม่อยู่) กูก็อยู่ได้ กูยังทำงานรอด กูไม่ต้องให้มึงมาเลี้ยงแล้ว เพราะว่านู (ลูกชายคนเล็ก) นั้นก็ไม่มีแล้ว มึงไม่ต้องห่วงลูกมัน (ลูกคนโต) มันก็เอาตัวรอด มึงไม่ต้องห่วงใครแล้ว มึงไปสงบจิตสงบใจของมึงให้ดี” (สัมภาษณ์ พวง, ตุลาคม 2552)

กล่าวได้ว่า ภายใต้อาณัติ “ภาวะปกติ” ของสังคมใหญ่ความรุนแรงต่อผู้หญิงภายใต้ความสัมพันธ์ฉันสามีภรรยา/ชีวิตคู่ นั้น นอกจากเกิดขึ้นกับ “กลุ่มคนชายขอบ” ที่เป็นผู้หญิงในฐานะ “เมีย” แล้ว ยังเป็นประเด็นที่ถูกระบบความเชื่อของระบบสังคมวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ทำให้เป็น “ปัญหาชายขอบ” ของสังคมด้วย นั่นคือ “ภาวะสังคมปกติ” รัฐก็มองว่า ผัวดีเมียเป็นเรื่องปกติ ดังนั้น “ภาวะสังคมไม่ปกติ” รัฐก็ยังคงไม่มีความหมายใดๆ กับความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงในฐานะ “เมีย” ด้วยเช่นกัน ดังนั้นการที่ผู้หญิงดังกรณีของ “พวง” พยายามที่จะจัดการกับความรู้สึกของตัวเองทั้งการหลบหนี การหาที่พักใหม่ การพูดคุยกับเพื่อนบ้านหรือแม้กระทั่งการให้ความหวังกับตัวเองว่า “สักวันสามีต้องดีขึ้น” โดยการประคับประคองความสัมพันธ์ฉันสามีตลอดมานั้น ก็จะเห็นได้ว่า ปฏิบัติการเหล่านี้เป็นการแสดงทางอารมณ์ความรู้สึกที่เธอมีต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเธอโดยตัวเธอเอง โดยที่ระดับสังคมใหญ่หรือรัฐกลับไม่ตอบรับความรู้สึกต่างๆ เหล่านั้นเลย ซึ่งยิ่งทำให้เห็นว่า “พื้นที่” สำหรับการแสดงความรู้สึกของผู้หญิงเหล่านี้มีเพียงอาณาบริเวณแคบๆ นั่นคือ “พื้นที่ภายในใจของเธอเท่านั้น เพราะพื้นที่รอบๆ ตัวเธอนั้นถูกปกคลุมไปด้วยความรู้สึกที่ว่า “เป็นเรื่องส่วนตัว”

5.6 คำตอบที่พรำมัวและไม่หยุดนิ่งระหว่างทางของกระบวนการให้ความหมาย

5.6.1 “หัวแหลม”: ยังคงเป็น “พื้นที่แห่งความสุข?”

เป็นที่รับรู้กันว่าคลื่นสึนามิเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ได้เปลี่ยนความหมายสถานที่แห่งนี้จาก “พื้นที่แห่งความสุข” ให้กลายเป็น “พื้นที่แห่งทุกข์โศก” ภายในพริบตาเดียว และสำหรับหลายๆ คนโดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่นั่นแค่เพียงการปรับสภาพพื้นที่ความเสียหายที่เกิดจากคลื่นสึนามิให้กลับสู่สภาพเดิมหรือเปลี่ยนสภาพใหม่ก็สามารถปรับเปลี่ยนให้ “ความทุกข์” ที่เกิดขึ้นค่อยๆ จางหายไปหรือเปลี่ยนแปลงมาเป็น “ความสุข” แบบใหม่อีกครั้งอย่างรวดเร็ว

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความหวังใจจากผู้เชี่ยวชาญด้านจิตใจบางส่วนจะระบุว่า การกลับไปยัง “ที่คุ้นเคย” จะส่งผลต่อจิตใจของผู้สูญเสียมากขึ้น แต่ “ริมทะเล” ก็ยังเป็น “พื้นที่คุ้นเคยและปลอดภัย” ของ “พูน” และ แอว “พูน” เล่าให้ฟังว่า เพื่อนๆ ร่วมหมู่บ้านหลายคนยังคงหวาดกลัวคลื่นทะเล แต่เธอกับ “แอว” และเพื่อนผู้หญิงอีกคนหนึ่ง มักใช้ช่วงเวลาว่างจากการฝึกอาชีพในช่วง 3 เดือนหลังเกิดคลื่นสึนามิไปหาหอยต่างๆ ที่ลำคลองสองน้ำหรือโขดหินริมทะเลอยู่เรื่อยๆ แต่วันนี้ “โขดหินริมทะเล” พื้นที่ที่คุ้นเคยแห่งนี้มีความหมายมากขึ้น กล่าวคือ “ริมทะเล” สถานที่ที่เคยเป็นพื้นที่ผ่อนคลายความเหนื่อยล้าจากการทำงานและจัดความวุ่นวายใจจากการใช้ชีวิตคู่ และลูกชายคนโตของเธอถูกคลื่นสึนามิซัดจนหายไปจากโขดหินแห่งนี้

ดังนั้นการกลับไปยัง “พื้นที่คุ้นเคย” หลังเกิดคลื่นสึนามินั้นมิได้เป็นเพียงการไปหาที่สงบเพื่อผ่อนคลายความทุกข์ในจิตใจของเธอเท่านั้น เพราะการกลับไป ณ ริมทะเลแห่งนั้นยังเป็นไปเพื่อการตามหา “ความหวัง” ที่ถูกพรากไปจากเธอ ด้วยความหวังหาอวอร์ดต่อลูกชายที่ยังคงค้างค้ำอยู่ภายในใจของเธอ โดยเฉพาะในช่วงเวลาแห่งการรอคอยการกลับมาและรอคอยผลการพิสูจน์ดีเอ็นเอ (DNA, Deoxyribonucleic acid) นั่นคือ “พื้นที่คุ้นเคย” เป็นพื้นที่ที่พวกเขาสามารถอยู่ร่วมกับความสิ้นหวังและความหวังได้พร้อมกันในเวลาเดียวกัน

“ตื่นเช้า ถ้าเครียดก็เดินไปคุยกับเพื่อน ไม่ให้เครียดแรง (เกินไป) อย่าให้กลัว บางทีไปนั่งคุยกับแอว แอวก็นชวนไปหาผักบนเขาในป่ายาง (สวนยางพารา) บางทีก็ลงไปข้างล่างไปเจาะหอยกัน ตอนนั้นไม่กลัว แอวว่า เราก็กี่เสียเฒ่า เสียพ่อ เสียน้อง ก็อยากไปดู พูนก็อยากดูลูก คิดว่าตอนที่เรานั่งต่อยหอยที่ปากคลองบางเนียง เชื่อว่า “ลูกชาย” จะเดินมาหาเราด้วย” (สัมภาษณ์ พูน, ตุลาคม 2552) สำหรับ “นวล” แล้ว ความหมายต่อสถานที่ที่เคยเป็น “พื้นที่แห่งความสุข” ของเธอซึ่งถูกคลื่นสึนามิทำให้กลายเป็นพื้นที่แห่งการผลิตความเจ็บปวดในใจเธอตลอด 6 ปีที่ผ่านมาอันมิได้เป็นความหมายใหม่ที่เข้ามาแทนที่ความหมายเดิมที่เธอเคยมีในอดีตและเธอไม่ได้ปล่อยให้ความหมายใด ความหมายหนึ่งถูกแทนที่ด้วยความหมายหนึ่งความหมายใดเช่นกัน เธอยังคงปล่อยให้ความหมายทั้งสองความหมายปะทะสังสรรค์กันภายในจิตใจของเธอตลอด 6 ปีที่ผ่านมาโดยเฉพาะยามที่เธอต้องเผชิญกับสถานที่ที่เคยเป็น “พื้นที่แห่งความสุข” ของครอบครัวของเธอหรือกลุ่มคนที่คุ้นเคยกับลูกชายของเธอ เธอบอกว่า เมื่อก่อน เธอและสามีจะพาลูกๆ ไปเล่นน้ำไปวางกัณฑ์ปลาบริเวณหน้าหาด ตรงหัวแหลมใกล้บ้านของพ่อแม่ของเธอ และพวกเขามักใช้ช่วงเวลานั้น หุงข้าวกินกัน นอนเล่นกันที่นั่น และเธอก็ไม่เคยคาดคิดว่า “ความสุข” เช่นในอดีตจะหายไปจากเธอในเวลาอันรวดเร็วเช่นนี้

แต่การเลือกที่อยู่ใหม่ที่ห่างไกลจากเรื่องราวในอดีตที่เต็มไปด้วยความผูกพันกับคนที่พลัดพรากจากกันอันเป็นคำแนะนำ/ข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ด้านการเยียวยาจิตใจที่ว่า

ผู้ประสพภัยไม่ควรกลับไปยังสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งเคยเป็นทางเลือกหนึ่งของ “นวล” และสามีของเธอ เมื่อ 6 ปีที่แล้วนั้นก็เป็นไปได้ ด้วยเพราะเงื่อนไขความผูกพันอันพี่น้องที่เพิ่งสูญเสียพ่อแม่ไปพร้อมกัน ทำให้ “นวล” และสามีจำยอมต้องเลือกที่จะอยู่ร่วมกับเรื่องราวต่างๆ ในอดีตทั้งสถานที่ปลูกบ้าน แหล่งหาอาหารและเพื่อนๆ ของลูกชายคนโตที่จากไป แทนการปลูกบ้านใหม่บนที่ดินตรงเนินเขาซึ่งห่างไกลจากเรื่องราวในอดีตซึ่งเป็นที่ดินแปลงสุดท้ายที่พ่อแม่ของเธอรักษาไว้ให้เธอ และพี่น้องอีก 3 คน

ความอ่อนไหวต่อเรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับคนทั้ง 4 คนที่จากไปซึ่งมีความสำคัญมากต่อชีวิตของเธอโดยเฉพาะเรื่องราวของลูกชายทั้งสองคนนั้นจึงเกิดขึ้นอยู่เรื่อยๆ และไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับฉันที่จะเข้าถึงความรู้สึกดังกล่าว เพราะหลายครั้งบทสนทนาระหว่างฉันกับ “นวล” ที่กำลังจะเริ่มฉันมักถูกปิดลงด้วยคำพูดตัดบทว่า “เราไม่อยากพูดถึงแล้ว อยากลืมมันไป เพราะพูดถึงทีไรก็ทำให้กลับไปคิดถึงเรื่องราวเก่าๆ ทุกที เรายังทำใจไม่ได้” และหลายครั้งที่ผ่านมาเช่นกันที่ตัวฉันเองก็พบว่า บทสนทนาดังกล่าวทำให้ฉันเองก็รู้สึกกลัวๆ กลัวๆ ต่อการพูดคุยกับเธอเพราะการพูดคุยเรื่องนี้คือ การสะกิดรอยแผลที่อยู่ระหว่างการเยียวยาด้วยตัวเธอเองตลอดมา

วันนี้ บ้านไม้หลังใหม่แบบยกพื้นสูง มีพื้นที่ภายในตัวบ้านกว้างขวางกว่าบ้านหลังเก่าของเธอ บ้านหลังใหม่หลังนี้ยังคงเต็มไปด้วยเรื่องราวเก่าๆ และเป็นสถานที่ที่ฉันและเธอเริ่มสนทนา “เรื่องราวที่ไม่อยากพูดถึง” กันอีกครั้ง สำหรับวันนี้ฉันเริ่มต้นสนทนาด้วยการขออนุญาตอย่างเป็นทางการจาก “นวล” เพื่อให้ฉันได้รับรู้ถึงเรื่องราวในอดีตเกี่ยวกับลูกชายทั้งสองคนและพ่อแม่ของเธอซึ่งจากไปเมื่อเกือบ 6 ปีที่ผ่านมา ณ วันแห่งการเยือนของคลื่นยักษ์ที่ไร้การแจ้งกำหนดการล่วงหน้าถึงการมาเยือนและการพรากคนคุ้นเคยและใกล้ชิดของเธอ และวันนี้เธอก็ยินดีพาฉันย้อนไปสำรวจส่วนหนึ่งของความรู้สึกตลอด 6 ปีที่ผ่านมา เธอย้ำกับฉันอีกครั้งในระหว่างชั่วโมงที่เราคุยกันว่า

“พี่จำได้ไหมว่าทุกครั้งที่เราไปหาหอยริมหาดนั้น และนวลก็เพียงแค่นั่งรถมอเตอร์ไซด์ไปส่ง ก็เพราะว่า ที่ตรงนั้นพ่อแม่เคยปลูกกระท่อมเล็กๆ ไว้ที่นั่น ครอบครัวเรา นวล แฟน และลูกชายอีกสองคน ไปหาปลาที่ชายหาดที่นั่นพร้อมกันเสมอ ตอนนั้นไม่ค่อยอยากไปที่นั่น (เพราะ) ไปที่นั่นมันทำให้คิดถึงลูกๆ คิดถึงเรารู้สึกพ่อแม่ลูกเคยไปหาปลาด้วยกัน คิดถึงพ่อกับแม่ที่เคยคอยดูแลนวลและลูกๆ และตรงนั้นคือจุดที่ลูกชายทั้ง 2 คนถูกคลื่นซัดจนหายไป” (สัมภาษณ์ นวล, กรกฎาคม 2553)

ตลอดระยะเวลาที่เราพูดคุยกันน้ำเสียงและใบหน้าของ “นวล” ไม่ได้สื่อให้ฉันเข้าใจความรู้สึกของเธอได้ทั้งหมด แต่ด้วยปลายนิ้วที่เธอยกขึ้นมาป้ายได้ขอบตาของเธอเป็นระยะๆ ในระยะเวลาหนึ่งชั่วโมงที่เราคุยกัน ทำให้ฉันเริ่มรับรู้ว่าการส่งสัญญาณทางความรู้สึกให้ฉันรับรู้

ว่า หยกน้ำตาแห่งความโศกเศร้าเสียใจที่แอบซึมออกมาตรงได้ขอบตาข้างคงหล่อเลี้ยงชีวิตของเธออยู่ จนทุกวันนี้ การแสดงออกของเธอในวันนี้ทำให้ฉันนึกถึงสิ่งที่เธอเคยบอกกับฉันว่า เธอมักร้องไห้คนเดียว เธอไม่อยากให้ใครเห็นเธอร้องไห้เพราะนั่นหมายถึง “ความอ่อนแอ” ของเธอและเช่นกันที่วันนี้เธอก็คงไม่อยากให้ฉันเห็นเธอกำลังร้องไห้ เธอจึงคอยระวังไม่ให้หยกน้ำตาแห่งความโศกเศร้าไหลรินออกมา ส่วนฉันเองก็รู้สึกผิดที่เปิดแผลของเธออีกครั้ง

ช่วงเวลาเดียวกันหลานสาววัย 18 ปี ร้องขอให้ “นวล” ขับมอเตอร์ไซค์ไปส่งที่หน้าหาด ตรงหัวแหลมด้านหลังของหมู่บ้านพร้อมกับหันมาชวนฉันว่า “ไปด้วยกันไหมพี่ ไปเที่ยวหน้าหาด ไปหาหอย ไปถ่ายรูป” สถานที่ที่เธอต้องไปส่งหลานสาวของเธอคือจุดเดียวกับจุดที่ “นวล” เพิ่งย้ายกับฉันว่า เป็นสถานที่ที่เธอไม่พร้อมที่จะอยู่ร่วมกับสถานที่นั้น วันนี้ “นวล” ขับมอเตอร์ไซค์พา ฉัน ก้อย และแจนลูกสาววัย 4 ขวบมุ่งหน้าสู่หัวแหลมหน้าหาดปากคลองสองน้ำ สถานที่ที่ “นวล” เพิ่งเล่าเรื่องราวให้ฉันฟัง

ทางผ่านคือ ป่าช้าหรือป่าหลั่ว “นวล” กดแตรรดังนานจนสุดเขตแดนของพื้นที่ฝั่งศพ ญาติพี่น้องของเธอ เธอเคยบอกฉันว่า เสี่ยงแตรรด เป็นเสี่ยงเดือนให้ “แอบบาบิบูม” ที่สถิตอยู่แห่ง นี้คุ้มครองเธอและลูกของเธอ คราวนี้ฉันเริ่มเข้าใจความรู้สึกของเธอมากขึ้น “นวล” ขับมอเตอร์ไซค์ ผ่านชากริสอร์ทที่เหลือเพียงถนนลาดยางที่ทิ้งร่องรอยความคมเข้มของเส้นสีเหลืองกลางถนน และ ป้ายขนาดใหญ่แจ้งบอกว่า ที่ดินผืนนี้จะกลับมารองรับการเยือนของนักท่องเที่ยวอีกครั้ง เธอตะโกนเสียงดังๆ ก่อนที่จะขับรุดผ่านไปว่า “มึงจะสร้างไปทำไม ไม่กลัวกันบ้างเธอ แถวนี่ผิคุนะ เป็นป่าช้า เก๋ด้วย”

ความกลัว “ทะเล” กลัวว่าจะเกิดคลื่นสึนามิที่จะทำให้เธอสูญเสียคนที่เธอรักอีกครั้งและ กลัวว่า ความเจ็บจะทำให้เรื่องราวความสุขในอดีตจะย้อนกลับมาอีกครั้ง เป็นความอ่อนไหวของ “นวล” ที่มีต่อเรื่องราวในอดีต เธอมักเรียกว่า “ความรู้สึกฝังใจ” ที่เธอมีความรู้สึกนี้มากกว่าคนอื่นๆ และเกิดขึ้นท่ามกลางการตอกย้ำ “ความอ่อนแอ” ของเธอโดยเพื่อนบ้านชาติพันธุ์เดียวกันที่มักพูดกับเธอด้วยคำพูดเชิงประชดประชันไม่ว่าจะเป็น “ทำไมไม่ยอมทำการทำงาน ไม่ไปหาหอย “ และ เพื่อนบ้านต่างชาติพันธุ์ที่มักพูดกับเธอและสามีว่า “ชอบคิดมาก ให้คิดซะว่า หมาตายตัวหนึ่ง กลัวอะไรที่ไร้สาระ” โดยที่เพื่อนบ้านเหล่านี้มิได้เรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจความรู้สึกอ่อนไหวของเธอ ขณะที่ “นวล” เองได้เรียนรู้ว่า พื้นที่ในใจที่เธอเคยรู้สึกกว้างใหญ่นั้นต้องค่อยๆ หุบลงอย่าง ทันทีทันใดอย่างไร้การตอบโต้ แม้ว่าตลอดเวลาที่ผ่านมา 6 ปี เธอพยายามที่จะขยายพื้นที่ที่แสดงออก ถึงความรู้สึกทุกข์โศกในฐานะผู้ประสบภัยพิบัติสึนามิก็ตาม

การไปเยือน “หัวแหลม” ในช่วงบ่ายของวันนี้ “นวล” เริ่มต้นทำให้ความสงบของริมทะเล แห่งนั้นหายไปและเติมความวุ่นวายด้วยการส่งเสียงทักทายผู้หญิงเพื่อนบ้านที่นั่งหันหน้าหลบความ

ร้อนจากแสงแดดที่แรงจัดตอนบ่ายอ่อนๆ ใกล้เคียง กับต้น โกงกางริมคลองสองน้ำ ที่ต่างคนต่างก้มหน้าก้มตาหาหอยดิบในลำคลองและความช่างพูดช่างจาของลูกสาววัย 4 ขวบทำให้หัวแหลมตรงปากคลองในช่วงเวลานั้นไม่เงียบ ไม่เหงาและไม่ทำให้ “นวล” ผู้เป็นแม่ของเธอเกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว เพราะสำหรับ “นวล” เธอยังคงมีความรู้สึกกลัวต่อความเงียบ เพราะความเงียบสงบมักมาพร้อมกับเรื่องราวความผูกพันในอดีตระหว่างเธอกับลูกๆ และพ่อแม่ของเธอ ขณะที่เพื่อนร่วมหมู่บ้านกลับต้องการความเงียบสงบ เพราะพวกเขาเชื่อว่า ณ ลำคลองแห่งนี้เป็นที่สิงสถิตของเหล่าผีบรรพชนและผีร้าย ดังนั้นเสียงดังและความวุ่นวายอาจทำให้เกิดความหวั่นวิตกของผู้มาเยือน

5.6.2 “ความสุขในอดีต” ยากที่จะลืมและไม่ย่นักที่จะคงไว้ให้เหมือนเดิม

แม้ว่าภาครัฐจะสั่งยุติการค้นหาผู้สูญหายก็ตาม แต่ตลอดระยะเวลาเกือบ 1 ปีแห่งการติดตามหาลูกชายทั้งหมดของพวกเขา ทั้ง “นวล” และ “พวง” ยังคงจัดแบ่งพื้นที่ภายในใจของพวกเขาให้แก่ “ความหวังที่ว่าพวกเขากับลูกชายจะไม่จากกันไป” อย่างไรก็ตาม ตลอดช่วงเวลาดังกล่าวที่พวกเขายังคงรอคอยการกลับมาของลูกชายของพวกเขา ความหมายต่อ “การจากกัน” หลังเกิดคลื่นสึนามิก็ไม่เคยหยุดนิ่ง แต่เลื่อนไหลไปตามบริบทรอบข้างของพวกเขา กล่าวคือ ภายหลังการทราบข่าวการสูญหายของลูกชายทั้งสองคน “นวล” เลือกที่จะให้ความรู้สึกของเธอหยุดอยู่กับความหมายที่ว่า นี่คือการพลัดพรากเพียงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ขณะที่ความรู้สึกของ “พวง” กลับวิ่งไปมาระหว่าง “ความคลุมเครือ” กับ “ความชัดเจน” ทั้งนี้เพราะเงื่อนไขทางสังคมรอบๆ ตัวเธอ ทั้งข่าวคราวจากเพื่อนบ้านที่ไม่เคยหยุดนิ่งหรือแม้แต่ความรู้สึกหวนไหวภายในใจของ “พวง” เองนั้นเธอก็ไม่อาจกำกับให้ความหมายต่อความรู้สึกที่เกิดขึ้นให้หยุดนิ่งตลอดไปได้ “พวง” เล่าว่า

“บางทีก็คิดแบบมีความหวังว่า ลูกยังไม่ตาย เราก็ตามไปหาทุกที่ ที่ไหนที่เขาวามีเด็ก หากเขามาพูดกันว่า มีเด็กหน้าตาเหมือน “หนู” ลูกชายของพี่ ตอนนั้นพี่ก็คิดว่า ลูกคงยังมีชีวิตอยู่ หรือว่าดีเจรายการวิทยุประกาศแล้วมีคนได้ยินว่า พบเด็กนามสกุลนาวารักษ์ เราก็ก็นึกถึง แต่ที่พบว่ามีไม่ใช่ลูกของเรา ส่วนอีกทีก็มีคนมาบอกเราว่า พบเด็กที่โรงพยาบาลสุราษฎร์ (ธานี) เราก็ก็นึกถึง แต่เราก็ก็นึกถึงไม่เจอ บางทีพี่ก็พูดกับ “นวล” ว่า เราจะไปหาที่ไหนอีก ไปที่ไหนเราก็ก็นึกถึง แต่พอมีคนมาพูดเราก็ก็นึกถึงอีก แต่ตอนนั้นก็ยังคิดว่า เพื่อลูกจะรอดเพราะลูกของเพื่อนยังรอดเลย หรือเด็กบางคนถูกดินถมทับก็ยังฟื้นมาได้” (สัมภาษณ์ พวง, ตุลาคม 2552)

ความพยายามของ “นวล” ที่จะปรับตัวและจิตใจของเธอเองให้สามารถที่จะอยู่ร่วมกับสถานที่เดิมๆ และคนเดิมๆ ที่เธอคุ้นเคยซึ่งถูกให้ความหมายใหม่โดยคลื่นยักษ์สึนามิ เพราะเธอยังคงมีความทรงจำดีๆ กับความสงบ ณ ริมทะเลบริเวณปากคลองสองน้ำริมทะเลหรือที่ชาวเมือง

แกลนที่นี้เรียกว่า “หัวแหลม” แห่งนี้เช่นเดียวกับเพื่อนร่วมหมู่บ้าน เพียงแต่ว่า 6 ปีที่ผ่านมา “พื้นที่แห่งนี้” มิได้เป็นเพียง “เครื่องฉายภาพธรรมชาติ” และสะท้อนความรู้สึกดีๆ ที่เธอมีต่อสมาชิกในครอบครัวอย่างเดียวนั้น แต่ “พื้นที่แห่งนี้” กลับเป็น “เครื่องฉายภาพที่ดีมาก” จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิตความเจ็บปวดที่มีต่อความสูญเสียไปด้วยในเวลาเดียวกัน แม้ว่าทุกวันนี้ภาพ “ความสุขแบบพ่อแม่ลูก” นั้นได้เริ่ม ผลิตใหม่ขึ้นอีกครั้งก็ตาม เธอเล่าถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นในก่อนหน้าวันที่เธอจะพาดันไปยัง “หัวแหลม” และดับท้ายด้วยความรู้สึกแยที่เธอเองก็รู้ตัวมาตลอดว่า หลายครั้งหลายคราที่เธอไม่อาจทำบทบาท “ความเป็นแม่” ที่จะให้ความสุขแก่ลูกสาวคนใหม่ของเธอได้อีก iva

“วันก่อนไปกันที (ครั้ง) หนึ่งกับลูกสาว และแฟน ไปหาแมงกะพรุนที่นอกเล (ริมทะเล) เราไปเที่ยวกัน ไปถึงถิ่นที่เดิมๆ เรื่องเดิมๆ ก็ชวนให้ลูกสาวกลับ ลูกสาวมันชอบไปทะเล แต่เราไม่ค่อยชอบ เพราะมันยังทำใจไม่ได้ เพราะต้องไปที่เดิมๆ มีแต่ลูกสาวที่อยากไป แต่เราไม่อยากไป อยู่มาที่ปีก็ทำใจไม่ได้เลย รู้สึกเซ็งตัวเองเหมือนกัน สงสัยตายก่อนมั้งถึงจะลืม” (สัมภาษณ์ นวล, กรกฎาคม 2553)

5.6.3 “ยาแก้ปวดกับเหล้าขาว”: คำตอบสำหรับ “คำตอบที่ไม่ต้องการ”

แม้ว่า “นวล” จะยอมรับความจริงแล้วว่า เช้าวันนั้นลูกชายทั้งสองของเธอ ถูกคลื่นยักษ์ซัดหายไปก็ตาม แต่ความหวังที่จะพบหน้าลูกชายทั้งสองคนอีกครั้งหาได้สิ้นสุดลงแต่อย่างใด เธอเล่าย้อนกลับไปว่า เช้าวันแรกที่เธอกับลูกชายพลัดพรากจากกันและเป็นช่วงเวลาที่ไม่ว่า “ใครบ้างจะช่วยเหลือ” เธอตัดสินใจกลับไปยังบ้านของเธอเพื่อค้นหาอุปกรณ์เครื่องครัวที่ยังพอใช้การได้ และไปตลาดเพื่อซื้อข้าวสารจากแม่ค้า ซึ่งเธอก็ถูกปฏิเสธจากแม่ค้า ในตลาดแต่เธอก็เลือกที่จะกลับไปยังตลาดแห่งนั้นอีกครั้งเพื่อหยิบเอาข้าวสารและผักบางส่วนไปโดยที่เจ้าของแผงไม่ทราบ เพราะเธอเชื่อว่า ลูกๆ ของเธอจะกลับในคืนนั้นและเธอก็ต้องจัดเตรียมอาหารเพื่อรอการกลับมาของลูกชายทั้งสองคนทุกขณะ

เช่นเดียวกับ ตลอดระยะเวลาเกือบ 1 ปีที่เธอติดตามหาลูกชายทั้งสองคน ความรู้สึกของเธอก็เต็มไปด้วยความหวังอันเต็มเปี่ยมว่า เธอกับลูกชายจะพบกันอีกครั้งโดยที่เธอมิได้รอคอยให้คำตอบจากศูนย์พิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลเป็นคำตอบเดียว แต่คำตอบที่ถูกหยิบยื่นให้ในช่วงเวลาเดียวกันนั้นกลับสวนทางกับสัดส่วนพื้นที่ภายในใจที่ “นวล” จัดไว้ และการยอมรับคำตอบจากนิติวิทยาศาสตร์ทำให้เธอต้องยอมรับว่า ลูกชายคนเล็กได้จากเธอไปอย่างไม่มีวันกลับมา ซึ่งเป็นคำตอบที่เธอปฏิเสธมาตลอด เธอเล่าให้ฟังว่า วันนั้น เธอตัดสินใจไปซื้อยาพาราเซตามอลที่ร้านขายยาในตลาดสด เธอกินยาเกินขนาดแล้วดื่มเหล้าขาวตามเข้าไป แต่เธอกลับไม่เป็นอะไร หลังจากนั้น

เมื่องานศพของลูกชายคนเล็กเสร็จสิ้นลง เธอฝันเห็นภาพของพ่อและลูกชายคนเล็กของเธอปรากฏตรงปลายเท้าของเธอ ในฝัน เธอได้ยินพ่อบอกว่า “พ่อดูแลลูกของเธอไม่ได้ พ่อจึงเอาไปด้วย”

5.6.4 อยู่ร่วมกับภาพถ่ายและความหมายที่พราหมณ์และไม่หยุดนิ่ง

การอยู่ร่วมกับความคลุมเครือต่อการจากไปของลูกชายคนโตและภาพถ่ายของลูกชายที่นักท่องเที่ยวต่างชาติเคยบันทึกภาพไว้ก่อนเกิดคลื่นสึนามิไม่กี่เดือนและนำกลับมามอบให้เธอและเพื่อนๆ ในหมู่บ้านภายหลังที่เขาทราบข่าวการเกิดคลื่นสึนามิ เป็นอีกหนทางที่ “นวล” เลือกที่จะใช้เพื่อจัดการกับ “ความสุขที่หายไป” นั่นคือ เธอยังคงให้ความหมายต่อการหายไปของลูกชายคนโตในแงุ่มุมที่มีความหวังให้ต่อการรอคอยการกลับมาของลูกชาย หาใช่ “การตายจากกัน” ที่นับวันรอผลการพิสูจน์ดีเอ็นเอจากศูนย์พิสูจน์เอกลักษณ์ของประเทศไทยและดูเหมือนว่าเธอไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้เชี่ยวชาญ เธอยังคงปล่อยให้มันเป็นเรื่องของกระบวนการให้ความหมายที่ดำเนินเรื่อยมานั้นเดินหน้าต่อไปเรื่อยๆ และกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของเธอไปด้วย นั่นคือจากการพูดคุยกับนวลหลายๆ ครั้งแต่ละครั้งทั้งช่วงเวลาห่างข้ามปีนั้น ฉัน พบว่า เธอเองคอยเฝ้าดูและและอ่านความรู้สึกของเธอเองมาตลอดระยะเวลา 6 ปี การพูดคุยกับฉันแต่ละครั้งเธอมักเริ่มต้นด้วยวลีที่ว่า “ตอนแรก/ช่วงแรก “นวล” รู้สึก...” แล้วเชื่อมต่อความรู้สึก ณ วันที่เรารู้อยู่กันด้วยอีกรวลีหนึ่งเสมอว่า “แต่ช่วงนี้รู้สึก...”

“นวล” มีชีวิตอยู่ร่วมกับความพราหมณ์ระหว่างการผลิตพราหมณ์กับความสูญเสีย ด้วยกระบวนการให้ความหมายโดยตัวเธอเองโดยไม่ปล่อยให้ความรู้สึกที่มีต่อลูกชายคนโตหยุดนิ่งด้วยคำอธิบายใดคำอธิบายหนึ่งและเธอกำหนดให้ความหมายดังกล่าวเดินทางไปควบคู่กับกาลเวลาและบริบททางสังคมที่รายล้อมตัวเธอและเป็นเงื่อนไขมาเปลี่ยนแปลงความหมายบนฐานความสัมพันธ์ระหว่างตัวเธอกับ “ลูก” และกระบวนการนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่หล่อเลี้ยงความรู้สึกภายในของเธอเองให้ตัวเธอสามารถเดินต่อไปได้ นั่นคือ ฉันพบว่า ช่วงแรกที่เธอผลิตพราหมณ์จากลูกชายทั้งสองคนนั้น ให้ความหมายต่อการผลิตพราหมณ์ถูกตั้งโจทย์ว่า “เป็นความผิดของใครกัน” และคำตอบที่เธอให้กับตัวเธอเองจึงวางอยู่บนฐานข้อตกลงที่เกิดขึ้นในเช้าของวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ระหว่างตัวเธอและสามี นั่นคือ การดำเนินตัวเองและสามีที่บกพร่องต่อบทบาทความเป็นแม่และความเป็นพ่อ ถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการกล่าวโทษตัวเองและสามี และภายหลัง 1 ปีหลังจากที่เธอได้รับแจ้งให้เธอและสามีไปรับศพลูกชายคนเล็กนั้น ฉันก็พบว่า คำอธิบายต่อการผลิตพราหมณ์จากลูกชายทั้งสองคนนั้นถูกให้ความหมายที่แตกต่างออกไปและดูเหมือนว่าเป็นความพยายามของเธอเองที่จะปรับความรู้สึกต่างๆ ของเธอให้ยอมรับต่อคำตอบของศูนย์พิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลไปพร้อมๆ กับการให้ความหมายใหม่ต่อการผลิตพราหมณ์กับลูกชายคนโตซึ่งฉันพบว่า ความหมายของการผลิตพราหมณ์นั้นมี

เงื่อนไขของเวลาและบริบทของสังคมรอบข้างเข้ามากำกับด้วยเช่นกัน หากใช้การตั้งโจทย์เพื่อหา “จำเลย” อีกต่อไป

ช่วง 2 ปีผ่านมา (2552-2553) ฉันมีโอกาสนคุยกับ “นวล” ต่อความรู้สึกที่มีต่อการพลัดพรากจากลูกชายคนโตของเธอและฉันพบว่า ความหมายเริ่มเปลี่ยนแปลง นั่นคือ

คำถาม: การไม่พบศพลูกชายคนโต ทำให้เราเครียดมากหรือเปล่า

คำตอบ: ม่ายนะ (ไม่ได้เครียดนะ) การไม่พบลูกนั้น หนึ่ง แสดงว่า ลูกยังไม่ตาย แต่ว่าถ้าไม่ตายลูกก็ต้องกลับมา แต่ว่าวันแรกที่เรารู้ว่าลูกตายแล้วนั้น คินนั้นในฝันของเรา มีพ่อแม่ และลูก บ่าว (ลูกชาย) คนเล็กมายืนที่ปลายดิน ในฝันพ่อยังบอกอีกว่า นวล คุณนั้นดูแลลูกมึงไม่ได้ ลูก (ของ) มึง ภูเขาไปแล้ว แต่ในฝันคินนั้นพ่อไม่ได้บอกว่า พ่อพาลูกไปกี่คน ตอนนั้นเราเห็นแค่ (เพียง) 3 คน ลูก บ่าว (ลูกชาย) คนหัวปีนั้นเราเห็นลางๆ เห็นไม่ชัด แต่ในความรู้สึกจริงๆ ของเราก็คิดว่า ลูกไม่น่าจะตาย” (สัมภาษณ์ นวล, ตุลาคม 2552)

ปลายปี 2553 “การพลัดพรากจากลูกชายคนโต” ถูกให้ความหมายใหม่โดยตัวเธอเอง เธอมีกล่าวว่า การพบหน้าและพูดคุยกับวัยรุ่นผู้ชายในหมู่บ้านที่รุ่นราวคราวเดียวกับลูกชายของเธอ ซึ่งมักพูดคุยถึงลูกชายของเธอด้วยนั้นทำให้ความรู้สึกคิดถึงลูกชายคนโตเกิดขึ้นทันทีและทำให้เธอนึกถึงเรื่องราวในอดีตขึ้นมาอีกครั้งและฉันก็พบว่า ความหมายต่อการพลัดพรากครั้งนี้วางอยู่บนบริบททางสังคมปัจจุบันมากขึ้น นั่นคือ หากลูกชายคนโตอยู่ร่วมกับเธอ ณ ช่วงเวลานี้แล้วนั้น ลูกชายของเธอจะเริ่มเข้าสู่วัยแรงงานซึ่ง พ่อจะแบ่งเบาระทางเศรษฐกิจของเธอกับสามีได้ เช่นเดียวกับเพื่อนๆ ของลูกชายที่เริ่มทำงานหารายได้ช่วยเหลือครอบครัวของแต่ละคนแล้วเช่นกัน ขณะเดียวกันเธอเองก็มองมุมกลับด้วยเช่นกันว่า “นี่อาจเป็นความโชคดีของเธอเพราะทุกวันนี้ในชุมชนเต็มไปด้วยปัญหาวัยรุ่นติดยาเสพติด” ทั้งนี้ทั้งนั้นความหมายโดยรวมแล้ว เธอยืนยันที่จะให้ความหมายต่อการหายไปของลูกชายคนโตของเธอว่า “นี่คือการพลัดพราก”

เมื่อการสนทนาในวันนั้นจบลง ฉันนึกย้อนไปถึงคำอธิบายทางการแพทย์ที่ระบุว่า ความรู้สึกผิดที่เกิดขึ้นเป็นสาเหตุทำให้ผู้รอดชีวิตลอยห่างจากผู้คน ความไม่ไว้วางใจใครหรืออะไร อีกทั้งทำให้ผู้รอดชีวิตจำนวนหนึ่งลอยห่างจากกิจกรรมที่เคยชอบทำ ต่อให้กลับไปทำอีกก็ไม่สนุกเหมือนแต่ก่อน ทั้งสองอาการเป็นส่วนหนึ่งของโรค PTSD (Post-traumatic stress disorder) ที่กำลังก่อตัวขึ้นซ้ำๆ (ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์, 2548: 22) แต่สำหรับ “นวล” ฉันกลับมีความรู้สึกที่ว่า เธอมิได้ปฏิเสธเรื่องราวในอดีตอย่างสิ้นเชิง แต่ช่วงเวลาที่ผ่านนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่เธอพยายามทำความเข้าใจกับความรู้สึกต่างๆ และเรียนรู้ที่จะจัดการกับความรู้เหล่านั้นเพื่อที่จะทำให้เธอมีชีวิตร่วมกับเรื่องราวเหล่านั้นได้ แม้ว่าระหว่างทางต้องเจอกับความเจ็บปวดก็ตาม

5.6.4 ปีที่ 7 ของ “สินามิ”: เรื่องราวที่ยังไม่สิ้นสุด

ส่วนนี้ฉันอยากจะทิ้งท้ายด้วยเรื่องราวของ “ร่องรอยของสินามิหลัง 6 ปีผ่านมา” นับแต่วันที่เคยเป็นวันแห่งการสูญเสีย วันแห่งการระลึกถึงสินามิปีที่ 1, 2, 3, 4, 5 และวันนี้ เข้าวันที่ 26 ธันวาคม 2553 ครบรอบ 6 ปีภัยพิบัติสินามิ “ร่องรอยของความโศกเศร้า” ผลจากการมาเยือนของคลื่นสินามิเมื่อ 6 ปีที่ผ่านมา ถูกแสดงออกอย่างชัดเจนผ่านการรายงานข่าวสื่อมวลชนในประเทศไทยที่ระบุว่า ผู้สูญเสียในพื้นที่จังหวัดพังงาของประเทศไทยปฏิเสธที่จะให้มีการจัดงานรำลึก 6 ปีสินามิซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติประจำปีของรัฐบาลไทยนับแต่เกิดคลื่นสินามิด้วยความรู้สึกที่ไม่ต้องการรื้อฟื้น “ภาพ” เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอีก ส่วน “นวล” หญิงชายขอบในพหุมิติไม่เคยถูกเชิญเข้าร่วมงานดังกล่าว เข้าของวันที่ 26 ธันวาคมปีนี้ (ปี 2553) เธอ “ดับชั้น” (จัดอาหารใส่ปิ่นโต) ไป “ทำบุญ” ที่วัดตามธรรมเนียมปฏิบัติของชาวพุทธ เธอเชื่อว่า “การทำบุญ” จะทำให้ “ชีวิต” ของลูกๆ และพ่อแม่ของเธอมีชีวิตที่ดีกว่าที่ผ่านมา และเธอบอกว่า ครั้งหนึ่งเธอฝันว่า “พ่อถามว่า ทำไมไม่ไปรับ “เขา” ทำไมไม่ทำบุญให้ลูก” และสำหรับเธอแล้วเธอยินดีที่จะทำสิ่งนี้ให้แก่พ่อแม่และลูกๆ ของเธอ ขณะหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งระบุว่า ผู้หญิงคนหนึ่งในเมืองอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งเธอพลัดพรากจากลูกของเธอ เมื่อ 6 ปีหลังเกิดคลื่นสินามิใน “เช้าวันนั้น” เช่นเดียวกับ “นวล” นั้น เธอถูกกล่าวหาว่าเป็น “ผู้ต้องสงสัยว่าลักพาเด็ก” หลังจากเธอพยายามที่จะตามหาลูกของเธอและพบกับเด็กหญิงรายหนึ่งที่คิดว่าอาจเป็นบุตรสาวของเธอ โดยเหล่าชาวบ้านที่กล่าวหาว่า เธอพยายามลักพาตัวเด็ก พวกกันทุบตีและขว้างปาเธอกับเพื่อนอีกคนหนึ่งด้วยไม้ และก้อนหิน จนทั้งคู่เกือบเอาชีวิตไม่รอด (หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, 26 ธันวาคม 2553)

ไม่เพียงแต่ร่องรอยของความโศกเศร้าเท่านั้น แต่ร่องรอยความโหดร้ายของ “สินามิ” ยังคงเป็นเรื่องราวหยิบยกมาเป็นบทเรียน ว่าอย่าประมาทกับความโหดร้ายของ “สินามิ” รวมถึงความเชื่อมโยงระหว่างร่างกายของผู้หญิงกับ “สินามิ” ซึ่งถูกผูกไว้กับสิทธิประโยชน์จากสิทธิบัตรทอง (บัตร 30 บาทรักษาทุกโรค) ที่มีเงื่อนไขให้การคลอดลูกฟรีได้เพียง 2 คนนั้น กลายเป็นประเด็นที่ “นวล” ซึ่งสูญเสียลูกชายทั้งสองคนจากคลื่นสินามิเมื่อ 6 ปีที่ผ่านมา หยิบยกมาพูดคุยกันกับผู้หญิงอีก 2-3 คนที่กำลังนั่งคุยกันได้ถนัดบ้านหลังหนึ่งในหมู่บ้าน หลังจากที่ได้พบว่า ผู้หญิงมอแกนในหมู่บ้านนี้ 4 คน อายุไม่เกิน 30 ปี ต้องยอมจำนนต่อเงื่อนไขดังกล่าวด้วยสถานะ “คนจน” และยอมให้หมอนำหมั้นภายในร่างกายของพวกเขา “นวล” ฝากข้อความหนึ่งมากับฉันว่า

“เขาน่าจะนึกถึงบ้างนะว่า บางทีสินามิอาจจะมาอีก คนที่เขาเสียลูกไป เขาอาจจะอยากมีลูกคนใหม่ การแก้หมั้นก็ต้องใช้เงินเป็นแสน คนจนอย่างพวกเราแก้หมั้นไม่ได้อีก” (นวล, กุมภาพันธ์ 2554)

5.7 บทสรุปว่าด้วย ผู้หญิงมอแกน ณ ตรง “ชายขอบ” ทางอารมณ์ความรู้สึก

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่า ตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมของพวกเธอในฐานะ “ผู้สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักและผูกพัน” ที่เผชิญกับอารมณ์ความรู้สึกทั้งความโศกเศร้า ความเสียใจ ความรู้สึกผิด ความสิ้นหวัง ที่คนส่วนใหญ่จัดวางให้อยู่ในกล่อง “อารมณ์ความรู้สึกอันไม่พึงประสงค์” ซึ่งเป็นภาวะทางอารมณ์ที่ต้องถูกกำกับควบคุมการแสดงออกหรือกำจัดออกไปให้เร็วที่สุด ที่ซึ่งไม่มีใครพึงที่จะถูกจัดวางไว้ตรงตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมดังกล่าว นั่นคือ พวกเธอถูกจัดวางตำแหน่งแห่งที่ทางอารมณ์ให้อยู่ตรงชายขอบอีกครั้งด้วย “เส้นแบ่งทางอารมณ์ความรู้สึก”

แม้ว่าตำแหน่งแห่งที่ทางอารมณ์ของพวกเธอจะซ้อนทับกับ “ความทุกข์ร่วมระดับชุมชน” ด้วยก็ตาม แต่ด้วยการเป็นคนจำนวนน้อย จึงทำให้พวกเธอมีความรู้สึกต่อ “ความเป็นชายขอบ” อีกครั้ง ดังนั้น ความรู้สึกต่อ “ความเป็นชายขอบทางอารมณ์ความรู้สึก” ในบริบทสืนามิจึงดูเหมือนว่า จะทำให้ ตำแหน่งแห่งที่ของผู้หญิงมอแกน “ชายขอบ” มีความแตกต่างขององศาความทุกข์ด้วย กล่าวคือ แม้ว่า “สืนามิ” ทำให้ตำแหน่งแห่งที่ทางอารมณ์ของผู้หญิงมอแกนจำนวนหนึ่งถูกจัดอยู่ในระนาบเดียวกันในแง่ของการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักคล้ายกัน แต่เนื่องด้วยความหมายที่ผู้หญิงมอแกนแต่ละคนมีต่อ “บุคคลที่พลัดพราก/สูญเสีย” นั้นมีความแตกต่างกันซึ่งล้วนแล้วแต่วางอยู่บนฐานประสบการณ์ชีวิตเฉพาะก่อนเกิดคลื่นสืนามิซึ่งผู้หญิงมอแกนเหล่านี้ต่างก็ถูกร้อยรัดด้วย “ความเป็นชายขอบในพหุมิติ” ที่ก่อตัวมาก่อนเกิดคลื่นสืนามิในระดับองศาที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้นยุทธวิธีที่แต่ละคนหยิบมาใช้เพื่อจัดการกับ “ความรู้สึกอันไม่พึงประสงค์” เหล่านี้จึงแตกต่างกันด้วย ทั้งการหลีกเลี่ยงที่จะอยู่ร่วมกับความรู้สึกเหล่านั้น การพยายามที่จะกำจัดความรู้สึกเหล่านั้นออกไปโดยการยอมรับการบำบัดด้วยยาสมัยใหม่ แต่ท้ายที่สุดแล้ว พวกเธอก็ยอมรับว่า การแสดงออกถึงความรู้สึกเหล่านั้น เป็นทางออกที่พวกเธอต้องการ จึงนำไปสู่การเกิด “พื้นที่ร่วม” ณ ตรง “ชายขอบทางอารมณ์” สำหรับการค้นหาคำตอบตามโจทย์ของพวกเธอเอง

นอกจากนี้แล้ว ความเชื่อว่าด้วยชีวิตหลังความตาย อันเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชาวมอแกน ซึ่งถูกนับรวมให้อยู่ตรง “ชายขอบ” นั้น ก็กลายเป็นพื้นที่แสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึกเหล่านั้นและเป็นพื้นที่ของ “โลก” ที่กว้างกว่า “โลกปัจจุบัน” นั่นคือ เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยง “โลกปัจจุบัน” อันเจ็บปวดเข้ากับ “โลกหน้า” หรือ “ชีวิตหลังความตาย” ที่รองรับความเจ็บปวดกับเรื่องราวของโลกปัจจุบันและให้ความหวังต่อการใช้ชีวิตต่อไปใน “โลกปัจจุบัน” ในเวลาเดียวกันโดยเฉพาะความเจ็บปวดที่ก่อตัวจาก “ความคลุมเครือ” ของ “โลกปัจจุบัน”

แต่สำหรับ “ความทุกข์” จากความรุนแรงภายใต้ความสัมพันธ์ฉันสามีภรรยาซึ่งถูกทำให้เป็นเรื่องราวใน “พื้นที่ส่วนตัว” มาก่อนเกิดคลื่นสืนามินั้น แม้ว่า จะถูกนับรวมเป็นส่วนหนึ่งของ “พื้นที่ร่วม” แห่งนี้ ดูเหมือนว่ายังคงถูกทำให้เป็นเรื่องราวส่วนตัวระดับปัจเจกที่ปัจเจกต้องเรียนรู้

จากประสบการณ์ชีวิตว่าด้วยความทุกข์ที่ผ่านมา เพราะหนทางว่าด้วยการเลือกที่หยิบฉวย “วิธีการ
หลุดพ้นจากความทุกข์” ดังกล่าวจาก “พื้นที่สาธารณะ” นั้นไม่ได้ถูกเปิดให้เรามองเห็นแต่อย่างใด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved